

E.E.G.-perspectief voor 1964

Ein Gespenst geht um in Europa - das Gespenst der Inflation. Alle Mächte des alten Europa sollen sich zu einer heiligen (Hetz)jagd gegen dies Gespenst verbünden (...).

Zo zou de aanhef van de onlangs uitgesproken rede van R. Marjolin, vice-voorzitter van de Europese Commissie, met een variant op het bekende Manifest van 1848, hebben kunnen luiden ¹⁾. In het daarna verschenen kwartaalbericht ²⁾ van de Europese Commissie wordt, op minder pathetische wijze, over 1963 geconstateerd:

„Voor de Gemeenschap als geheel bleef het prijsniveau stijgen, waarbij tegenover een betrekkelijke stabiliteit in Duitsland (BR) en in het eerste halfjaar in Nederland en België een versterkte prijsstijging in Italië en Frankrijk stond. Het is duidelijk dat de uitbreiding van de handel tussen de lid-staten in belangrijke mate heeft voorkomen dat de prijzen in de laatstgenoemde landen niet nog sterker zijn gestegen. Anderzijds gingen hiervan zeer zeker ook impulsen uit op die lid-staten, waar nog een betrekkelijk grote prijsstabiliteit heerste”. „In oktober/november overschreden de prijsindexcijfers van het levensonderhoud het niveau van de overeenkomstige periode van het voorgaande jaar in Italië met 8,1 pCt., in Frankrijk met 6,8 pCt., in Nederland met 4,6 pCt., in Luxemburg met 3,9 pCt., in Duitsland (BR) met 3,4 pCt. en in België met 3,2 pCt.”.

Voor 1964 wordt in het kwartaalbericht gesteld dat

„Uit de thans opgestelde ramingen nog geenszins een bevredigende stabilisatietendens van de prijzen (kan) worden afgeleid. Indien — te meer bij een verscherping van de stabilisatiepolitiek — in Frankrijk en Italië de prijzen minder snel zullen stijgen dan voorheen, zullen zich daarentegen in Nederland en België sterkere prijsstijgingen voordoen. Ook voor Duitsland (BR) is het niet onmogelijk dat de prijzen zich in de loop van 1964 sterker in opwaartse richting zullen bewegen”.

„Voor de Gemeenschap als geheel moet worden geconcludeerd dat de inflatoire druk in 1964 het hoofdprobleem zal vormen voor de conjunctuurpolitiek (...). Indien de expansie van de interne vraag in de meeste lid-staten niet door middel van de begrotingspolitiek en de kredietpolitiek in de hand wordt gehouden, zal geen voldoende succes worden bereikt. Een dergelijke politiek, welke voor een deel reeds werd gerealiseerd, moet ook worden aanbevolen (...) om te voorkomen dat de goederen- en dienstenbalans met derde landen voor langere tijd te zeer verslechtert. Zelfs indien een dergelijke conjunctuurpolitiek een iets geringere reële economische expansie met zich zal brengen, dan thans wordt geraamd (...).”.

Iets van deze ramingen is door ons in de tabel samengevat. Voor de gemeenschap als geheel zou het reëel bruto nationaal produkt met 4,5 pCt. (1963: 4 pCt.) en de industriële produktie met 6 pCt. (1963: 5 pCt.) wat sneller toenemen. Voor 1963 worden voor Italië en Frankrijk de hoogste en voor W.-Duitsland het laagste stijgingspercentage(s) geraamd. In het lopende jaar zou evenwel de toename van de stijging in W.-Duitsland het grootst zijn. Opgemerkt moet worden dat deze ramingen zijn gebaseerd op de hypothese dat de huidige economische poli-

tiek in de lid-staten niet aanmerkelijk zal worden gewijzigd (in Nederland werd bijv. inmiddels het programma van „Voorburg” bekend). R. Marjolin merkte op: „dat deze veronderstelling niet geheel en al realistisch is en dat zij dit in geen geval zou moeten zijn (...).”, omdat „de hypothese van een ongewijzigd economisch beleid in de meeste landen ernstige

Mutaties van middelen en bestedingen in 1963 en 1964
(in pCt. t.o.v. voorafgaand jaar (volume). Ramingen van de Europese Commissie)

	Frankr.		Duitsl.		Italië		België		Ned. a)	
	'63	'64	'63	'64	'63	'64	'63	'64	'63	'64
Br. nation. produkt..	4,5	5	3	4,5	5	5	3,5	4	4	4,5
Invoer b).....	10,5	9	8	7	23	15	6	7	8	8,5
Particulier verbr.	6	5	3	3,5	8,5	6,5	4	4	5	6
Overheidsverbruik ..	1,5	2	8	5	5	4	2,5	3,5	3	1,5
Br. investeringen c)...	5	5	2	6	7,5	6	1	5	5	7
Uitvoer b).....	8	8	7	8	4,5	9	7	7	7	5

a) Excl. de volledige implicaties van de loonexplosie (w.o. het „Voorburg”-programma). b) Goederen, diensten en factorinkomen. c) In vaste activa.

bezwaren oproept uit een oogpunt van een economische stabiliteit (...).”.

Alvorens op dat laatste aspect terug te komen wordt voor een toelichting op de prognose voor 1964 aangevangen met een resumé van een schets van de wereldconjunctuur. Een optimistische schets, waarbij evenwel aan het spoedig invoeren van de voorgestelde belastingverlaging in de Verenigde Staten groot gewicht wordt toegekend. Dat land zou anders in het tweede halfjaar van 1964 een tragere expansie kunnen beleven. Overigens wordt een procentuele groei van het reëel B.N.P. verwacht van ca. 5,5 (1963: ca. 3,5), hetgeen een grotere invoer en daarmee een impuls voor de wereldconjunctuur zou betekenen. Gunstige vooruitzichten ook voor Engeland (toename reëel B.N.P. 5 pCt.; 1963: ca. 2 pCt.), mits o.m. de ontwikkeling van de loonkosten bevredigend zal zijn.

Voor de andere E.V.A.-landen wordt een, in het algemeen, iets snellere expansie verwacht met een gemiddelde groei van het reëel B.N.P. van 4 pCt. Voor Zweden en

¹⁾ Voor het Europese Parlement te Straatsburg op 21 januari jl. ²⁾ „De economische toestand van de gemeenschap”, 4e kwartaalbericht, december 1963.

INHOUD

E.E.G.-perspectief voor 1964	Blz. 155	Ingezonden stukken:	Blz.
Quo vadis distributeur?, door Dr. E. J. Tobi.....	158	Welvaartstijging?, door Th. Sonneveld en door J. Varkevisser, met een naschrift van Drs. C. P. d'Haans.....	165
Het Amsterdam-Rijnkanaal, door J. Hasper.....	161	Notities:	
De grote oliemaatschappijen in moeilijkheden, door F. S. Noordhoff.....	164	Wat is individuele en collectieve prijsbinding?..	160
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman..	170

Zwitserland is een iets sterkere groei mogelijk. Dit geldt ook voor Denemarken, waar in 1963 de expansie sterk terugliep ten gevolge van, uit betalingsbalansoverwegingen genomen, restrictieve maatregelen (in dat jaar maakte daarentegen in Oostenrijk, Noorwegen en Zweden een vertraging plaats voor een opleving).

Een gunstig conjunctuurbelooft in de industrielanden zou een grotere invoercapaciteit van de *ontwikkelingslanden* tot gevolg hebben. Tot de herfst van 1962 kempten deze landen met een voortdurende daling van uitvoerprijzen, terwijl het uitvoervolume weinig toenam door de structurele vervanging van plantaardige en dierlijke grondstoffen door industrieproducten, bij een matige expansie van de vraag uit de industrielanden. In 1964 zou evenwel de vraagexpansie belangrijk groter kunnen zijn dan het substitutie-effect. Voorts kan het aanzienlijk hoger grondstoffenprijzeniveau van 1963 ook nog voor 1964 relevant zijn. Hierdoor zou de vraag van de ontwikkelingslanden naar produkten van de industrielanden in 1964 groter kunnen zijn.

Samenvattend, en rekening houdend met de ontwikkeling in de E.E.G., zou ervan kunnen worden uitgegaan dat de mondiale industriële produktie met ca. 6 pCt. en de wereldhandel met 7 tot 8 pCt. (1963: 5 tot 6 pCt.) t.o.v. het afgelopen jaar zal toenemen.

De bovenstaande schets van de wereldconjunctuur impliceert dat de E.E.G. in 1964 nog sterkere conjunctuurimpuls uit de niet lid-staten zou ontvangen dan in de afgelopen jaren het geval was. In welke mate de uitvoer zal stijgen hangt evenwel samen met de aanbodmogelijkheden en de concurrentiekracht, waarbij de ontwikkeling van de inflatoire druk een belangrijke rol zal spelen.

De inspanning om de conjuncturele spanningen in de meeste lid-staten te verminderen doet de E.E.G.-Commissie nog verwachten dat „in het algemeen de ontwikkeling van het aanbod in 1964 voldoende zal zijn om aan de expansie van de buitenlandse vraag in grote mate tegemoet te komen”. Wel zullen de arbeidskosten per eenheid produkt in de meeste lid-staten blijven stijgen, terwijl het nauwelijks mogelijk zal zijn de exportprijzen belangrijk te verhogen. De extra-impuls zal nl. vooral uitgaan van de Verenigde Staten en Engeland, waar de Europese Commissie nog geen belangrijke stijging van industriële prijzen en loonkosten per eenheid produkt verwacht. Hogere grondstoffenprijzen zullen ten laste van de winst komen. Ofschoon de meer winstgevendende binnenlandse afzet in enkele lid-staten zekere compensatiemogelijkheden biedt voor de dalende exportwinsten, zal dat niet leiden tot een grotere exportneiging, zeker niet bij een aanhoudende levendige conjunctuur in de E.E.G.

De positieve en negatieve factoren afwegend, raamt de Europese Commissie toch nog een snellere uitvoerstijging van de E.E.G. naar niet-lid-staten, nl. met 6 à 7 pCt. naar waarde en volume (in 1963 resp. met 4,5 en 4 pCt.). De uitvoer naar de Verenigde Staten en Engeland zou met 8 tot 9 pCt., en die naar de ontwikkelingslanden met 4 tot 5 pCt. stijgen. Het verwachte genot van een *grotere* exportstijging zou echter alleen door W.-Duitsland en Italië worden geproefd, zoals de tabel toont. Voor Nederland noemde de Minister van Economische Zaken dezer dagen in de Tweede Kamer een stijging van 6 pCt.

Wat betreft de vraag wordt voor de E.E.G. als geheel een grotere stijging van de *investeringen* en een wat geringere stijging van het verbruik verwacht. Deze veranderde vraagstructuur wordt vooral door de vrij sterk toenemende

investeringsactiviteit in W.-Duitsland (samenhangend met de importtoename, rationalisering en geringer druk op de winstmarges) bepaald. Voor Frankrijk wordt geen grotere, en voor Italië zelfs een geringere stijging verwacht. Gezien de inflatie, en het effect van de daartegen gerichte maatregelen, is de situatie in deze landen onzeker en maakt de Commissie het nodige voorbehoud. Het veel hogere stijgingspercentage voor België is het spiegelbeeld van de nagenoeg volledige stagnatie van de bouwnijverheid in de beruchte winter van 1963.

De geraamde geringere stijging van het *verbruik* (eveneens in *volume*) in de gemeenschap als geheel wordt voornamelijk veroorzaakt door die in Frankrijk en Italië. De beperkte grotere stijging in W.-Duitsland veronderstelt een, onzeker, voortduren van de vertragingstendens van de loonexpansie in 1963. In België zou de toename zich vooral in de overheids sfeer voordoen. De grotere stijging in de Nederlandse particuliere sector vond niet alleen in de „mist” doch ook voor „Voorburg” plaats. De veronderstelling van een toename van de loon- en salarissom in de particuliere sector van ten minste 15 pCt. lijkt wel vrij goed gemikt.

De *invoer* uit derde landen zal aanzienlijk blijven toenemen. Ook wanneer de procentuele toename iets geringer dan in 1963 zal zijn, zoals de Commissie nog verwachtte wordt er rekening mede gehouden dat de lopende rekening van de *betalingsbalans* een gering tekort zal kunnen opleveren. Voor Nederland zal dat, zoals de Minister van Economische Zaken dezer dagen in de Tweede Kamer mededeelde, een aanzienlijk tekort zijn, nl. van ca. één miljard gulden. Volgens hem zou de invoer met 11,5 pCt. toenemen.

De rede van R. Marjolin over het inflatiegevaar.

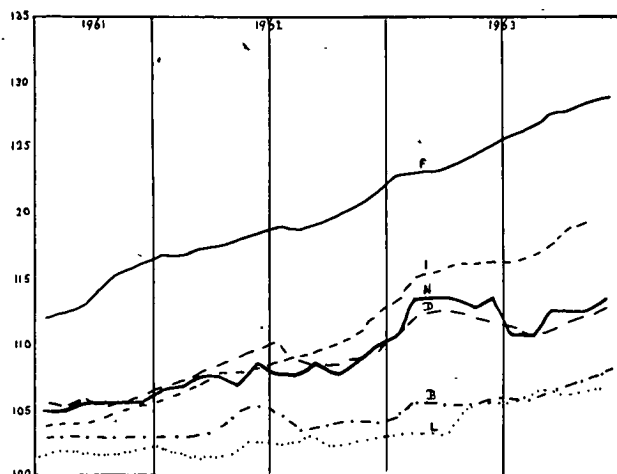
Marjolin karakteriseerde de economische toestand in de E.E.G. op de volgende bondige wijze: „met de produktie gaat het goed; met de prijzen, de produktiekosten en de buitenlandse vraag van de gemeenschap gaat het minder goed en soms zelfs slecht”. Aan deze ongunstige aspecten, i.c. aan de inflatoire ontwikkelingen, was een zeer groot gedeelte van zijn rede gewijd. Hiervan wordt in het onderstaande een resumé gegeven.

Hij stelde o.m. vast dat het gebrek aan evenwicht in de E.E.G. steeds groter wordt en zelfs ernstige vormen zal kunnen aannemen. De laatste gegevens over de recente ontwikkeling van de produktiekosten, de prijzen en de betalingsbalans, alsmede de vooruitzichten voor 1964 laten daarover in dit opzicht geen enkele twijfel bestaan.

De *produktiekosten* aan een beschouwing onderwerpend, neemt spr. de *loonkostenontwikkeling* als maatstaf en abstraheert van de prijzen van grondstoffen en andere lasten. In feite zijn dit de enige gegevens welke met voldoende nauwkeurigheid bekend zijn. Geconstateerd kan worden dat als gevolg van de omstandigheid, dat de lonen sneller zijn gestegen dan de produktiviteit, de loonkosten per eenheid produkt in de industrie (die van 1957 tot 1959 in alle landen van de E.E.G., met uitzondering van Frankrijk, ongeveer stabiel bleven) in de daaropvolgende jaren een sterke stijging hebben ondergaan. Volgens de voorlopige ramingen van de diensten der Commissie namen de gemiddelde loonkosten van 1959 tot 1963 toe met 20 pCt. in W.-Duitsland, 21 pCt. in Frankrijk, 17 pCt. in Nederland en 28 pCt. in Italië.

Gedurende dezelfde periode stegen de loonkosten per eenheid produkt in Engeland slechts met 10 pCt., terwijl

Het beloop van de consumptieprijzen in de E.E.G.
(1958 = 100)

Opm.: W.-Duitsland: prijsindexcijfer van de kosten van levensonderhoud („Mittlere Verbrauchergruppe”); België: kleinhandelsprijzen en tarieven van dienstverleningen; Nederland: prijsindexcijfers gezinsverbruik.

Bij onderlinge vergelijkingen moet rekening worden gehouden met de wisselkoerswijzigingen in de lid-staten sinds 1958.

Bron: „Grafieken met aantekeningen over de conjunctuur in de gemeenschap”, januari 1964, van de Europese Commissie.

zij in de Verenigde Staten ongewijzigd bleven. Zelfs in België, waar de kostenstijging tot in 1962 vrij beperkt was, zijn gedurende het afgelopen jaar de loonkosten met 4 pCt. gestegen. Slechts in W.-Duitsland is het stijgingstempo teruggelopen. Het is duidelijk dat voor zover deze loonkostenstijging overeenstemt met de algemene stijging van de kosten per eenheid produkt dit in het kader van de handel in industriële produkten een indirecte verbetering van de ruilvoet der gemeenschap betekent.

In 1963 werd de situatie nog verergerd door een andere factor. Terwijl gedurende verschillende jaren de gemeenschap, evenals in andere industrielanden, heeft geprofiteerd van een verlaging van de grondstofprijzen, zijn de wereldmarktprijzen van een aantal belangrijke grondstoffen vanaf medio 1963, gaan stijgen.

De statistieken van de prijzen, en spr. beperkt zich hier tot de consumentenprijzen, geven een weinig bemoedigend beeld. Van 1959 tot 1963 steeg de algemene index van het consumentenprijspeil met 11 pCt. in W.-Duitsland; 19 pCt. in Frankrijk; 16 pCt. in Italië en 10 pCt. in Nederland. In België en het Groothertogdom Luxemburg begonnen de consumentenprijzen in de loop van 1963 een duidelijke opwaartse tendens te vertonen.

Deze stijging van de produktiekosten en de prijzen komt uiteraard tot uiting in de lopende rekening van de betalingsbalans. In tegenstelling tot wat men op grond van de ontwikkeling van de goud- en deviezenvoorraden van de centrale banken en van de overige monetaire overheidsinstellingen van de gemeenschap zou aannemen, is namelijk de lopende rekening van de E.E.G. als geheel in de loop van de laatste jaren duidelijk achteruit gegaan. Terwijl de goederen- en dienstenrekening (met derde landen) in 1959 nog een overschot van \$ 3,5 mrd. vertoonde, ontstond in 1963 een gering tekort. Deze aanmerkelijke verslechtering heeft niet alleen betrekking op het handelsverkeer, doch ook op de diensten en het kapitaalopbrengstenverkeer.

Het is duidelijk dat de stijging van de officiële goud- en deviezenvoorraden in de gemeenschap gedurende de laatste twee jaren, hoofdzakelijk te danken is aan de toevloeiing van particulier kapitaal, waarvan een gedeelte overigens op korte termijn wordt geplaatst en derhalve bijzonder beweeglijk is. Het overschot op de totale balans lag in 1962 en 1963 in ieder geval aanzienlijk beneden het peil dat in de jaren van 1958 tot en met 1960 werd bereikt.

Tot in 1962 kon men de inkrimping van het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans nog beschouwen als een positieve bijdrage tot het internationaal monetair evenwicht. Dit is niet meer het geval en het gevaar voor een tekort is alleszins reëel geworden, temeer daar de gemeenschap een overschot op de lopende rekening van haar betalingsbalans nodig heeft ten einde de uitvoer van overheids- en particulier kapitaal op lange termijn te financieren, en in het bijzonder de hulp aan de ontwikkelingslanden, welke de Gemeenschap nog wenst uit te breiden.

Oorzaken.

De hoofdoorzaak van de verschijnselen van evenwichtsverstoring welke ik u zojuist heb beschreven ligt zonder enige twijfel in de buitensporige ontwikkeling van de totale nominale vraag ten opzichte van de mogelijkheden tot uitbreiding van de produktie.

Hoewel in de loop van de twee jaren, die op de hausse van 1959-1960 zijn gevolgd, een vertraging werd waargenomen van de groei van sommige componenten van de vraag — in het bijzonder de export en de investeringen van het bedrijfsleven — bleven het particuliere verbruik en de overheidsuitgaven gedurende deze periode snel toenemen, terwijl de schaarste aan arbeidskrachten in de meeste landen van de E.E.G. zeer groot werd.

Bij deze stimulerende factoren kwamen sinds 1963 nog een opleving van de uitvoer en van de investeringen aan het bedrijfsleven.

Wat de prijsstijgingen betreft zij opgemerkt dat er ook andere oorzaken zijn dan de buitensporige toeneming van de nominale vraag. Er zijn ongetwijfeld autonome prijsstijgingsfactoren, zoals de stijging van de prijzen van landbouwprodukten als gevolg van overheidsmaatregelen ter verbetering van het inkomen in de landbouw of met het doel de gevolgen van slechte weersomstandigheden te compenseren; de stijging van de huren, waarvoor prijsbeheersing geldt, en de stijging van de tarieven van bepaalde overheidsdiensten. In het algemeen kan worden gesteld dat de prijsstijgingen het gevolg zijn van toenemende spanningen op de arbeidsmarkt en op de markten voor eindprodukten.

Gezien de meest recente ontwikkeling en de vooruitzichten voor 1964 behoeft men niet te twifelen aan de aard en de ernst van het inflatievraagstuk. Deze ontwikkeling moet vooral worden gezien in het licht van de zeer beperkte reserves aan arbeidskrachten in de gemeenschap. Afgezien van het seizoen is eind 1963 de werkloosheid in alle landen van de E.E.G., behalve in Italië, vrijwel verdwenen, waarbij zelfs voor laatstgenoemd land, waar de daling van de werkloosheid ten opzichte van 1959 naar schatting minstens 50 pCt. bedroeg, de totale omvang van de werkloosheid nog slechts een zeer beperkte betekenis heeft.

Tot dusver behandelde spr. hoofdzakelijk de gevolgen van de autonome krachten die voor de huidige evenwichtsverstoring verantwoordelijk zijn. Wat is evenwel de invloed van de overheidsuitgaven waarvan het groeitempo binnen

(vervolg op blz. 168)

Tegen de achtergrond van het naar elkander toegroeien van verschillende vormen van het grootbedrijf in de detailhandel en de waarschijnlijkheid van het wegvallen van prijsbindingen wordt de positie der grootdistribuanten afgeschilderd als niet overgelukkig met de steeds oplopende investeringen, terwijl het aantal zelfstandige middenstandsdetaillisten terugloopt. Wanneer althans de jongeren onder deze middenstanders zich niet in veel groteren getale dan tot dusver openstellen voor modern dynamisch bedrijfsbeheer, dreigt de handeldrijvende middenstand een achtergebleven gebied te worden.

Sedert de verschijning van het artikel „Quo vadis distributie?” ongeveer anderhalf jaar geleden in dit weekblad is de ontwikkeling op dat terrein met rasse schreden voortgegaan en steeds duidelijker tekent zich de richting af waarin de evolutie zich beweegt. Een krachtige stimulans voor deze ontwikkeling is de voortdurende drang naar meer vrijheid op het gebied van de distributie, van welke drang het eveneens in dit weekblad verschenen opstel „Een teken aan de wand” in de zomer van het vorige jaar reeds getuigenis aflegde. Biedt de gang van zaken op het terrein van de distributie dus weinig nieuwe gezichtspunten, behalve dan dat zij in snel tempo voortschrijdt, des te meer is zulks het geval wat betreft de positie van de distributeanten zelve, met name voor die van de zelfstandige middenstandsdetaillisten, waaraan deze beschouwing dan ook in hoofdzaak gewijd zal zijn.

Het opzienbarende bij de zgn. koelkasten-affaire was, dat verschillende grootwinkelbedrijven, die zich tot dusver uitsluitend op het terrein der levensmiddelen hadden bewogen, nu ook zgn. „non-foods” in hun assortiment gingen opnemen, terwijl omgekeerd de warenhuizen zich genoopt zagen hun levensmiddelenafdelingen uit te breiden. In de Verenigde Staten nam dit verschijnsel hand over hand toe en wel voornamelijk onder invloed van de „discount houses”, kortingwinkels, die systematisch en voortdurend hun artikelen aan de gebruiker offeren tegen belangrijk lagere dan de geldende prijzen. Het schijnt welhaast dat het discount house, de supermarkt van de grootwinkelbedrijven en de warenhuizen een vervaging der grenzen te zien zullen geven, gelijk ook Dreesmann ¹⁾ dat reeds voorzag toen hij schreef „dat de kortingwinkels op den duur hun kenmerkende karaktertrekken zullen verliezen en uit zullen monden in het courante „one-stop shopping” grootbedrijf, dat als „super-supermarkt” ook voor andere detailhandelsvormen in de Verenigde Staten een gemeenschappelijk culmineerpunt in hun evolutie lijkt te zullen vormen”. De jongste gebeurtenissen in Amerika schijnen hem in het gelijk te stellen, gelijk uit een bijzonder belangwekkend

¹⁾ Dr. A. C. R. Dreesmann: „Evolutie en Expansie”, deel II, Leiden 1963, blz. 620.

²⁾ „One Stop to Shop” in „The Economist” van 1 februari 1964, blz. 411.

Quo vadis distributeant?

artikel in „The Economist” ²⁾ blijkt. Daar worden niet minder dan drie van de grootste filiaalbedrijven genoemd, die in hun supermarkts van levensmiddelen nu ook tal van andere artikelen verkopen buiten dat gebied, terwijl als toekomstbeeld, dat de distributie in de Verenigde Staten volkomen van aangezicht zal doen veranderen, het „one-stop shopping” wordt geschetst, de „gigantic village shop” waar letterlijk van alles te koop zal zijn.

Zover is men hier te lande nog lang niet, maar de tendens in deze richting is onmiskenbaar. Waarschijnlijk is er nu een wisselwerking tussen het juist gesignaleerde verschijnsel en de drang naar meerdere vrijheid waarvan boven reeds sprake was. Die drang naar volledige en oningerperkte vrijheid op distributiegebied openbaart zich in alle op Westeuropese leest geschoede landen steeds sterker. In Engeland bijv. wordt sterke aandringing uitgeoefend om de winkels, die als regel op het ook hier te lande gebruikelijke uur sluiten — hoewel in vele plaatsen ook een koopavond bestaat — tot een veel later tijdstip open te stellen en het zal geen verwondering wekken, dat het vooral het grootbedrijf in de detailhandel is, hetwelk daarop aandringt, omdat immers juist in dat bedrijf het opvangen van de daarmee samenhangende bezwaren door roulering van het personeel zonder veel moeilijkheden mogelijk is. Maar de drang naar vrijheid openbaart zich wel het sterkst in de roep om afschaffing van de verticale prijsbinding. In Frankrijk bestaat deze reeds geruime tijd niet meer, in Engeland zal een wetsontwerp worden ingediend om verticale prijsbinding onwettig te verklaren, tenzij een fabrikant of bedrijfstak duidelijk kan maken dat handhaving in het algemeen belang is, en hier te lande heeft de betrokken minister reeds verzocht deze in haar collectieve vorm niet meer toe te passen, terwijl een aanval op de prijsbinding uitgaande van een individuele fabrikant ongetwijfeld zal volgen. Het behoeft geen betoog, dat het momenteel de welvaangenamen tijd is voor de tegenstanders van de verticale prijsbinding: het lokkende beeld van prijsverlagingen als gevolg van de afschaffing is welkom in deze tijd van inflatie en loonsverhogingen, vooral voor de overheid, hoewel het nog te bezien staat — gelijk hieronder nog ter sprake zal komen — of op den duur de nadelen niet groter zullen blijken dan de — eventuele — voordelen.

1 Zo worden dan de ondernemers in de detailhandel, zowel groot als klein, geconfronteerd met een toenemende groei naar de grote kleinhandelsonderneming waar alles en nog wat te koop zal zijn, en met een welhaast niet te stuiten drang naar een ongebreidelde vrijheid op het terrein van de distributie. Welke gevolgen zal dat voor hen hebben?

Er zijn tekenen dat het grootbedrijf in de detailhandel niet zo bijster gelukkig is met de hem bijkans opgedrongen groei. Uitbreiding in de richting van de „one-stop shopping”, hoewel hier te lande in vergelijking met het buitenland nog slechts met mate bedreven, vergt enorme kapitalen in verband met dure grond — waarbij te denken is aan de nodige parkeerterreinen — en dure gebouwen, terwijl de vestigingsplaatsen in dit kleine land vaak zo dicht bijeen dreigen te komen, dat alleen al de onderlinge concurrentie der reuzen bedenkelijk kan worden. Weliswaar kunnen als gevolg van een wegvallen van alle prijsbelemmeringen wellicht de omzetten stijgen, doch de met lagere prijzen vaak gepaard gaande geringere winstmarges kunnen dan weer de rentabiliteit aantasten. Daarbij komt, dat de marges bij levensmiddelen hier te lande bepaald laag zijn, zodat zelfs bij algehele afschaffing van de verticale prijsbinding hier geen spectaculaire resultaten ten aanzien van de consumentenprijzen te verwachten zijn, doch veeleer een vermindering van de rentabiliteit der ondernemingen, zowel van de grote als van de kleine. Niettemin moet worden verwacht dat de huidige tendens van de grootbedrijven in de detailhandel om steeds meer artikelen aan te trekken buiten het oorspronkelijk assortiment zeker nog in omvang zal toenemen, al ware het slechts onder de dreiging van dergelijke vestigingen van buitenlandse concerns, waartrent men hier en daar geruchten kan opvangen.

Thans de invloed van wat men gerust kan noemen de drang naar terugkeer van een zo ongebreideld mogelijke vrijheid op het terrein van de distributie, waarbij niet alleen behoud worden gedacht aan een wegvallen van prijsbelemmeringen, doch ook aan vrijere vestigingsmogelijkheden. Het is hier wel de plaats om duidelijk de aandacht te vestigen op het feit, dat met name de afschaffing van de verticale prijsbinding ook nadelen heeft en wel in het bijzonder kwaliteitsverslechtering van de aangeboden waren; een omstandigheid, waaraan de Consumentenbond met zijn ongebreidelde aandring tot prijsverlaging goed zou doen eens wat meer aandacht te schenken. Dat dit gevaar allerminst denkbeeldig is kan men lezen wanneer men kennis neemt van de jaarverslagen der Keuringsdiensten van Waren. Zo vermeldt het verslag over het jaar 1963 van de dienst te Amsterdam dat bij peulvruchten, mede als gevolg van de slechte oogst en stijgende prijzen, de inhoud van vele zakjes kleiner bleek dan daarop was aangegeven, terwijl zulks ook bij andere verpakte artikelen het geval bleek zoals bij macaroni en vleeswaren in blik. Ook de kwaliteit liet vaak te wensen over, zoals bijv. bij van mindersoortige druiven gemaakte wijn. Deze verschijnselen zijn voornamelijk het gevolg van de drang der supermarkets en dergelijke ondernemingen naar steeds lagere inkooprijzen, waarbij anderen dan wel noodgedwongen moeten volgen en het is deze onvermijdelijke kwaliteitsverslechtering, die de — wellicht althans bij levensmiddelen vaak vermeende — prijsvoordelen voor de consument wel eens zou kunnen teniet doen.

En wat zijn nu de gevolgen voor de zelfstandige middenstander-kleinhandelaar? Interessant te dezen opzichte is een studie door een tweetal prominente Engelse distributiespecialisten³⁾. Na te hebben gewezen op de bekende, ook hier gereleveerde verschijnselen, komen zij tot de slotsom,

dat de zeer kleine detaillist — wat men hier zou noemen „het winkeltje op de hoek”, de kleine buurtwinkel dus — als gevolg van diens instelling, van diens levensfilosofie zou men bijna kunnen zeggen, omdat die genoeg neemt met een rustig doch karig bestaan, wel in leven zal blijven. Maar de kleinhandelaar, die een economisch verantwoorde huur betaalt, die geen andere inkomsten heeft dan die uit zijn zaak en op zijn hoogst één bediende, zal het hard te verantwoorden krijgen, en dat is nog altijd een overgroot deel. Na dan het verschijnsel te hebben gesignaleerd hetwelk men in het tegenwoordige vakjargon „schaalvergroting” pleegt te noemen, dus een kleiner aantal detailzaken met grotere gemiddelde omvang, wijzen zij erop dat, voornamelijk in de levensmiddelenhandel doch ook elders, detaillisten gespecialiseerd in de verkoop van bepaalde delensschreven artikelen of artikelgroepen, gevaar lopen als zelfstandigen te verdwijnen om terug te keren in de afdelingen van een supermarket of een andere distributievorm. Merkwaardigerwijze vinden wij dit verschijnsel bevestigd in een ander artikel in het reeds boven aangehaalde nummer van „The Economist”⁴⁾, waaruit blijkt dat in Frankrijk tussen de jaren 1954 en 1962 weliswaar het aantal personen werkzaam in de distributie met 9 pCt. is gestegen, doch dat zich achter dit cijfer een teruggang verbergt van 6 pCt. in het aantal zelfstandige winkeliers en van niet minder dan 24 pCt. in het aantal in deze zaken werkzame familieleden, waartegenover dan een stijging staat van 28 pCt. in winkelbedienden en andere betaalde employés in de distributie. Het cijfer waar het hier op aan komt is uiteraard dat van de teruggang der zelfstandige middenstanders en in dit licht is de schatting begrijpelijk van de Engelse auteurs, die stellen dat het aantal detaillisten in Europa in het jaar 1970 vergeleken bij 1955 met niet minder dan 275.000 à 300.000 zal teruglopen. Voor het verband met onze beschouwing is het nu zeer interessant, dat het tweede aangehaalde artikel uit „The Economist” deze teruggang in het aantal zelfstandige kleinhandelaren in direct verband brengt met het in Frankrijk nu reeds bijna tien jaar geldende bijna absolute verbod van verticale prijsbinding, hetwelk de groei van de grootwinkelbedrijven en warenhuizen heeft bevorderd en de introductie van supermarkets daar te lande eveneens.

Het lijkt nu bepaald geen gewaagde veronderstelling dat hier te lande de toenemende drang van het grootbedrijf in de detailhandel naar „one-stop shopping”, gepaard aan een waarschijnlijke verdere aantasting van de verticale prijsbinding, een dodelijk gevaar inhoudt voor een grote groep zelfstandige middenstandsdetailisten. Het is te vrezen, dat in de naaste toekomst een groot aantal hunner „het gordijn zal moeten laten zakken”, zoals de term luidt. En dat temeer omdat dit gevaar over het algemeen gesproken in de handeldrijvende middenstand volstrekt onvoldoende wordt onderkend. Eensdeels omdat waarschijnlijk de huidige welvaart — overigens hoe lang nog? — de toestand versluiert, anderzijds omdat vele oudere middenstanders, vastgeroest als zij zijn in de veelal van vader op zoon overgebrachte „orthodoxe” wijze van zakendoen, nu eenmaal te conservatief zijn om de veranderingen in de distributie op hun juiste waarde te schatten. Het is insiders voldoende bekend dat de organisatie en instellingen, die opleidingen in het leven hebben geroept in de

³⁾ James B. Jefferys & Derek Kneec: „Retailing in Europe”, London 1962, blz. 103/15.

⁴⁾ „Resale Price Maintenance, The French Way” in „The Economist” van 1 februari, blz. 429.

praktijk werkzame detaillisten tot allround modern ondernemerschap, de allergrootste moeite hebben om voor deze cursussen een voldoende aantal deelnemers te vinden, waarbij dan niet zozeer wordt geoefend op avondcursussen, waar een enkel onderwerp wordt belicht dan wel op opleidingen van langere duur, waar alle facetten van het ondernemerschap worden behandeld. Nochtans is dit werk broodnodig. Immers, de stof welke moet worden doorgewerkt om met succes het zgn. middenstandsdiploma te kunnen behalen, is voor modern ondernemerschap in de distributie volkomen onvoldoende. Wil dit nu zeggen, dat „de handeldrijvende middenstand” ten dode is opgeschreven? Allerminst. Er zijn nog flinke jongeren, die als marktkoopman of als buurtwinkelier met de hulp van de echtgenote en een fietsjongen na de oorlog begonnen zijn en die nu een bloeiende speciaalzaak, vaak met meerdere filialen, drijven, of een supermarkt hebben, die kan wedijveren met de grootste in den lande. Maar wil „de middenstand” zich op het gebied van de distributie handhaven — afgezien van het buurtwinkeltje — dan zal hij, gelijk de besten onder deze stand thans ook doen, zich vertrouwd moeten maken met de huidige distri-

butiemethoden. Wanneer hij de nodige kennis verwerft van het werkelijk ondernemer-zijn op dit gebied, dan kan hij met oordeel des onderscheids ook zelf kiezen welke weg hij bewandelen wil om zich te handhaven: hetzij, al dan niet via zelfbediening, tot een supermarkt komen; hetzij via de weg van samenwerking met gelijkgezinden tot grotere efficiency; hetzij tot een speciaalzaak. Het is hier niet de plaats om de keuze tussen deze, en andere, wegen te motiveren. Slechts zij hier nog aangetekend dat juist de kwaliteitsvervlakking, waartoe een prijzenstrijd vaak aanleiding geeft, de beste kansen voor een speciaalzaak biedt. Er zal immers altijd een contingent verbruikers zijn, dat iets anders wil dan de geijkte algemeen verkrijgbare kwaliteit. Maar hoofdzak is, dat de middenstandsdetailist in veel groteren getale dan thans leert beseffen, dat de oude paden in de distributie verlaten dienen te worden, dat meerdere kennis strikt noodzakelijk is en dat een veel meer dynamische politiek gevolgd zal moeten worden wil hij inderdaad niet afzakken tot een achtergebleven gebied om met een gangbare term te spreken.

's-Gravenhage.

Dr. E. J. TOBI.

Wat is individuele en collectieve prijsbinding?

Mede gezien de actuele problematiek kan het nuttig zijn nader in te gaan op de begrippen van individuele en collectieve prijsbinding. Aan de hand van de adviesaanvraag in 1960 van de toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken (Staatscourant, 8 maart 1960, No. 47) aan de Commissie economische mededinging ontwikkelde Drs. P. J. van Leeuwe in „E.V.” van 5 februari jl. de onderstaande onderscheiding:

„Onder de **individuele verticale prijsbinding** wordt dan verstaan die vorm van verticale prijsbinding, waarbij de leverancier (fabrikant of importeur) geheel autonoom te werk gaat. Hij beslist in vrijheid en naar eigen inzicht of hij verticale prijsbinding voor de afzet van zijn artikelen zal toepassen. Hij heeft op dit punt geen enkele verplichting ten opzichte van derden.

Evenzo beslist hij in vrijheid over de inhoud van zijn verticale prijsbinding. Zowel de hoogte van de aan de handel op te leggen wederverkoop prijs als de verkoopcondities, waaraan hij de handel meent te moeten binden ter bescherming van die verkoopprijs, bepaalt hij in volle vrijheid. Ook de realisatie van de handhaving van zijn verticale prijsbinding door de handel houdt hij geheel in eigen hand. Hij beslist telkens naar eigen inzicht waar, wanneer en hoe de naleving van zijn verticale prijsbinding wordt gecontroleerd en of en zo ja op welke wijze geconstateerde overtredingen zullen worden gestraft.

De **collectieve verticale prijsbinding** omvat die vormen van verticale prijsbinding, bij de toepassing waarvan de fabrikant of importeur niet autonoom is.

Verbindt hij zich in een overeenkomst met zijn collega-fabrikanten of importeurs het systeem van verticale prijsbinding als verkooppolitiek voor de afzet van zijn produkten toe te passen, dan is hij niet meer vrij voor de duur van deze overeenkomst een andere verkooppolitiek te volgen. Hier is sprake van een vorm van collectieve verticale prijsbinding, nl. van een verplichting tot toepassing van verticale prijsbinding.

Van zo'n collectieve verplichting is reeds sprake wanneer de fabrikant of importeur met één collega tot een overeenkomst besluit. Immers zijn autonomie tézake van de af of niet toepassing van verticale prijsbinding is hij kwijt.

Deze verplichting kan de fabrikant of importeur, al of niet tezamen met zijn collega's, ook overeenkomen met een afnemer-handelaar of met afnemers-handelaren of met andere derden. In al deze gevallen is sprake van collectieve verplichting tot het toepassen van verticale prijsbinding.

Deze collectieve overeenkomst tot het doorvoeren van verticale prijsbinding kan behalve de verplichting tot toepassing ook nog verdere verplichtingen met betrekking tot de verticale prijsbinding inhouden. De contractanten kunnen bijv. de hoogte van de verticaal op te leggen prijs samen nader gaan bepalen of bepaalde, de verticale prijs beschermende condities gaan afspreken, welke zij de handel zullen gaan opleggen. Als zodanig zijn bijv. te noemen het verbod aan de handel om kortingen te verlenen op de verticaal geregelde prijs, om cadeaus e.d. op artikelen met verticale prijsbinding te geven, om de afzet van de verticaal in prijsgebonden artikelen te doen geschieden met zegelsystemen of bonnenstelsels e.d., of het gebod om bij inruil bepaalde inruilprijzen in acht te nemen of om bij verkoop op afbetaling van verticaal in prijs gebonden goederen een bepaalde afbetalingsopslag aan de koper in rekening te brengen.

Al deze afspraken rond de verticale prijsbinding zijn vormen van collectieve verplichting tot verticale prijsbinding.

Onderwerp van een collectieve verticale prijsbindingsregeling kan ook zijn de afdwijing van de nakoming van de verticaal opgelegde verkoopprijzen door de handel collectief te doen geschieden. Fabrikanten en/of importeurs, die verticale prijsbinding toepassen, komen al of niet in samenwerking met handelaren overeen de verwezenlijking van de handhaving van de verticale prijsbinding gezamenlijk te doen geschieden. Dit gezamenlijke optreden ter bewaking van de naleving van de verticale prijsbinding is de collectieve vorm van handhaving van verticale prijsbinding.

Het is collectief, omdat ook hier de fabrikant of importeur niet meer autonoom kan optreden. De collectiviteit handelt hier los van het inzicht van de fabrikant of importeur wiens verticale prijsbinding het betreft.

Het is duidelijk dat deze vorm allerlei varianten kan vertonen. De collectieve handhavingsovereenkomst kan zowel betreffen de controle van de naleving van de verticale prijsbinding als de opsporing van overtredingen als de berechting ervan. Zij kan zich ook beperken tot een van deze drie stadia. Het systeem van collectieve handhaving kan voorts worden aangevuld met allerlei marktgedragsbepalingen die beogen de verticaal gebonden prijzen verder te beschermen. In het bijzonder kan dit het geval zijn wanneer de handelaren-organisaties tegenover de fabrikanten en/of importeurs op zich hebben genomen voor de naleving van de verticale prijsbinding door hun leden te zullen zorgdragen”.

Het Amsterdam-Rijnkanaal, dat de hoofdstedelijke havens gemakkelijker dan vroeger voor massagoederen, komende van de Rijn, toegankelijk heeft gemaakt, zal binnenkort enige eertijds uitgestelde verbeteringen ondergaan. Daardoor zal een beperkte duwvaart mogelijk worden. Het ligt in de bedoeling het kanaal daarna voor de onbeperkte duwvaart geschikt te maken. De investeringen zijn niet ingegeven door rentabiliteitsberekeningen, maar door de overweging, dat Amsterdam t.a.v. de Rijnverbinding niet mag worden achtergesteld bij Antwerpen. Desniettemin is het uit nationaal oogpunt noodzakelijk een financiële opzet te kennen. Woont er in het achterland een lachende derde? Schrijver dringt aan op publikatie van de door de Minister van Waterstaat toegezegde nota van de Commissie Economisch Onderzoek Zeehavens van de Rijksdienst voor het Nationale Plan.

Het Merwedekanaal.

De verbetering van het in de vorige eeuw aangelegde Merwedekanaal tot een Amsterdam-Rijnkanaal is bevolen bij de wet van 27 maart 1931, Stbl. 130. Zij beoogde een verbreding van het bestaande kanaal tussen Amsterdam en Utrecht en het graven van nieuwe kanalen met bijbehorende sluizen en andere kunstwerken tussen Utrecht en de Lek bij Wijk bij Duurstede, tussen de Lek bij Raavenswaay en de Waal bij Tiel, en van Utrecht (Jutphaas) naar Vreeswijk. De werken waren nodig omdat op de Rijn geleidelijk aan grotere schepen waren verschenen en slepen moeilijkheden ondervonden bij het opvaren naar Amsterdam. Voor de vaart op het westen van het land, met name op Rotterdam, diende de zijtak naar Vreeswijk, waar de Beatrixsluis was gebouwd. Deze verbinding met het westen kwam al in 1938 gereed. Op 3/4 januari 1952 werd de laatste sluisdeur bij Tiel geplaatst. Op 21 mei 1952, tien jaar na het begin van de werkzaamheden, kon het nieuwe Amsterdam-Rijnkanaal over de gehele lengte van Amsterdam tot Tiel worden geopend.

De vaarweg kon nu wel worden gebruikt, maar de plannen waren toch niet naar de oorspronkelijke opzet uitgevoerd. De ramingen waren aanzienlijk overschreden en de tijden waren slecht. Dat was aanleiding genoeg om enige kostbare voorzieningen tot later uit te stellen. De drie spoorbruggen, achtereenvolgens in de lijnen Amsterdam-Weesp, Amsterdam-Utrecht en Utrecht-Gouda, bleven te laag; de hoogte was 6,90 m boven kanaalpeil, dus onvoldoende voor de coasters, die steeds verder landinwaarts verschijnen. De bruggen lieten ook te weinig doorvaartbreedte in verband waarmee speciale voorzieningen aan de beschoeiingen moesten worden getroffen. Het kanaalgedeelte Jutphaas-Wijk bij Duurstede kreeg een bodembreedte van 33,4 m, hoewel 40 m in de bedoeling had gelegen.

Het aantrekken van vervoer.

Al waren er dan enige onvolkomenheden, de vreugde was groot. Amsterdam zou de grootste schepen van 4.000 ton, die elkander zonder bezwaar kunnen passeren, in grote

Het Amsterdam-Rijnkanaal

aantallen kunnen ontvangen. En de stad heeft zich ingespannen om de verwachtingen waar te maken.

In die jaren werd Rotterdam aangeduid als „de” overslaghaven van Nederland, Amsterdam als „de” stukgoedhaven. Rotterdam ging dus streven naar meer stukgoed en Amsterdam verlangde naar een aandeel in de toenemende verlading van massagoed. De gelegenheid om dat naar zich toe te trekken bood zich nu aan. Als typisch voorbeeld van de hoofdstedelijke activiteit mag wel gelden de oprichting van een modern overslagbedrijf voor massagoederen, in hoofdzaak erts en kolen. Het motief van het op 17 maart 1954 door de gemeenteraad van Amsterdam genomen besluit was, dat de bestaande installaties niet geschikt waren om van het Amsterdam-Rijnkanaal in voldoende mate profijt te kunnen trekken.

De gemeentelijke medewerking aan de oprichting van de N.V. Overslagbedrijf „Amsterdam” bestond uit het aanvaarden van zeggenschap in de leiding bij de benoeming van commissarissen en directeurs. Het risicodragende kapitaal was niet hoog: Amsterdam nam alle (vijf) prioriteitsaandelen B voor de nominale waarde van f. 5.000 plus één van de zes prioriteitsaandelen A voor f. 1.000. Geen duur betaalde medezeggenschap voor f. 6.000. Het risico van de gewone aandelen werd gespreid over een zeer groot aantal rederijen, verzekeringsmaatschappijen, bankinstellingen, industrieën, scheepvaartondernemingen, bierbrouwerijen, accountantskantoren, werven enz. enz. In de gemeenteraad werd van de bestuurstaafel toegezegd, dat de verhuring van de grond op rechtvaardige wijze zou plaatsvinden en dat het bedrijf wegens de bijzondere verhouding met de gemeente geen schade zou mogen veroorzaken aan andere bedrijven. Toen er in de gemeenteraad op gewezen werd, dat de gemeente ten behoeve van de in gebruik te nemen Westhaven nog tenminste f. 8 mln. moest investeren, werd van andere zijde opgemerkt, dat de overheid in zaken als deze niet mocht vragen naar directe revenuen. De voorstellen werden alle aanvaard.

De gemeenteraad toonde daarbij van bredere allure te zijn dan 100 jaar tevoren, toen het ging om het doorsteken van Holland op zijn smalst. Thorbecke had erop

vertrouwd, dat Amsterdam, dat zo grote belangen bij de aanleg van het Noordzeekanaal zou hebben, financieel wel zou willen meedoen, maar de hoofdstad hield de hand op de zak. Van de toen benodigde f. 18 mln. was op de inschrijvingsdatum, 31 maart 1863, voor slechts f. 8 mln. ingeschreven. Nadat de gemeenteraad geweigerd had voor het restant mede te doen, moest de firma Mac.Cormick te Londen de zaak met vooraanstaande burgers en voorname rederijen reddend. Bij het eeuwfeest ter herdenking van de opening op 1 november 1876 zal kunnen worden getuigd, dat de overheid van Amsterdam de belangen van de stad thans beter ziet.

Het succes van het Amsterdam-Rijnkanaal.

Het kanaal is voor Amsterdam van grote betekenis gebleken. Tien jaar na de opening herdacht de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Amsterdam dat feit in de openbare vergadering van 7 juni 1962: het grensoverschrijdende vervoer van Amsterdam-Rijnopwaarts is in 10 jaar tot het 6-voudige gestegen en het stroomafwaartse vervoer bijna verdubbeld. Ook het zeescheepvaartverkeer is in diezelfde periode met 100 pCt. toegenomen. De ertsaanvoer ter zee is bijna vertienvoudigd, terwijl de graanaanvoer tot het drievoudige steeg. Daartoe hadden o.m. bijgedragen: het Houtveem, het Overslagbedrijf „Amsterdam” en de Internationale Graanoverslag Maatschappij. Ook de olie begon tot ontwikkeling te komen.

Nieuwe verbeteringen.

De vreugde werd getemperd door de vrees, dat het Rijnkanaal niet meer aan de modernste eisen zou blijven voldoen. De gevolgen van de bij de aanleg doorgevoerde bezuinigingen deden zich steeds meer gevoelen. Ook kwam de duwvaart op. In „Verkeer” 1960 verscheen een artikel van Mr. M. van den Bos: „Duwvaart op de Rijn”, waarin erop gewezen werd, dat een sleep van 4 schepen met een lengte van 700 m 5.200 ton kon vervoeren met 17 man, en een duwboot met 4 duwbakken met een lengte van 228 m, eveneens 5.200 ton met slechts 7 man. De duwvaart zou dus de oplossing voor het nijpende personeelsprobleem moeten geven. Maar er is een nieuwe vloot voor nodig, een brede vaarweg met geen andere dan flauwe bochten en voldoende zwaairuimte bij in- en uitgang om de eenheden samen te stellen.

Amsterdam en Utrecht hebben eind 1961 aan Verkeer en Waterstaat gevraagd: naast de bestaande sluisen bij Wijk bij Duurstede, Ravenswaay en Tiel nieuwe sluisen te bouwen; de spoorwegbruggen te verhogen; de bocht ten zuiden van Utrecht recht te trekken en het gehele kanaal te verbreden en te verdiepen. Zo kwam andermaal de financiering aan de orde.

De financiering.

Aanvankelijk waren de kosten van de verbetering van het Merwedekanaal geraamd op ruim f. 60 mln., waarvan f. 40 mln. voor rekening van het Rijk zou blijven en f. 20 mln. door belanghebbende partijen moest worden bijgepast. Omtrent de betaling moest het Rijk zekerheid hebben vóórdat met de werken zou mogen worden begonnen. Als belanghebbenden hadden zich opgeworpen de gemeente Amsterdam voor $27\frac{7}{9}$ pCt., de provincie Noordholland voor $27\frac{7}{9}$ pCt., de provincie Gelderland voor $6\frac{1}{9}$ pCt. en de provincie Utrecht voor $21\frac{1}{9}$ pCt. De stad Utrecht zou

de gelijknamige provincie met $\frac{2}{3}$ van haar bijdrage aan het Rijk subsidiëren, onder voorwaarde dat tenminste 40 pCt. van de te werk te stellen arbeiders uit het Utrechtse leger van werklozen zou worden geworven. Voorzichtigheidshalve werd de toezegging geclausuleerd in die zin, dat de stad niet meer dan f. 33.333,33 per jaar zou behoeven te betalen.

Toen het kanaal in gebruik werd genomen, had het f. 87 mln. gekost, of 45 pCt. meer dan aanvankelijk geraamd en nog waren de oorspronkelijke plannen niet verwezenlijkt.

In 1962 heeft Waterstaat de „belanghebbenden” medegedeeld, dat het voornemen bestond het kanaalgedeelte Jutphaas-Wijk bij Duurstede i.p.v. de bestaande bodembreedte van 33,4 m, een breedte van 50 m te geven, de sluisen bij Tiel en Wijk bij Duurstede te verdubbelen en nog andere werken uit te voeren ten einde het kanaal voor een beperkte duwvaart geschikt te maken. Voorlopig was een bedrag van f. 5.436.000 nodig. Gevraagd werd of belanghebbenden weer hun aandeel zouden willen betalen. Aangezien de provincie Gelderland geen belangstelling meer toonde, nam Amsterdam deze provinciale portie voor zijn rekening.

Men moet echter wel voor ogen houden, dat het eigenlijk gaat om geheel andere bedragen. Hoeveel miljoenen dat wel zijn is niet bekend. Plannen zijn niet gepubliceerd. Rentabiliteitsrekeningen zijn niet opgemaakt. In de begroting voor Waterstaat wordt nu al enige jaren voor de verhoging van de spoorwegbruggen een bedrag uitgetrokken van f. 45 mln. (uit te geven tussen 1963 en 1967), en voor de verbetering van het kanaal ter aanpassing aan de eisen van de duwvaart f. 200 mln. (1962 - 1972).

En eigenlijk zijn we er hiermede niet. Want Amsterdam stelt, dat de werken voor de vernieuwing van het Amsterdam-Rijnkanaal en die voor de verbetering van het Noordzeekanaal c.a. ten nauwste met elkaar verband houden. Voor de verbetering van de voornaamste twee scheepvaartwegen op Amsterdam is geraamd: ten behoeve van de verbetering van de havenmond IJmuiden tussen 1960 en 1965 f. 120 mln. en het uitdiepen en verbreden van het Noordzeekanaal tussen 1962 en 1970 f. 80 mln. De Minister heeft op 7 december 1962 (Handelingen, blz. 3419) de aandacht van een geachte afgevaardigde uit Amsterdam, die in een vergelijking was getreden, gevestigd op de omstandigheid, dat de waterwegen van zee en binnenland naar Amsterdam f. 445 mln. zouden kosten en naar Rotterdam f. 365 mln.

Achtere de regering voor de verbetering van het Merwedekanaal voor een geraamd bedrag van f. 60 mln. een wet nodig en een tevoren afgelegde schriftelijke belofte, dat de belanghebbenden een derde deel van de kosten aan het Rijk zouden vergoeden, voor deze hogere uitgaven is blijkbaar geen bijzondere wet meer vereist. Men kan echter niet zeggen, dat alles buiten de Staten-Generaal om gaat. Ieder jaar worden namelijk bij de vaststelling van de begroting voor Verkeer en Waterstaat nieuwe in dat jaar te verwerken fondsen toegestaan.

Bij de behandeling van het betreffende begrotingshoofdstuk toont de Tweede Kamer de laatste tijd meer in het bijzonder belangstelling voor de K.L.M., de posterijen, de spoorwegen, de verkeersveiligheid en het Delta-plan; zij geeft minder tijd aan een bespreking van de problemen betreffende de havens. Maar toch voldoende om periodiek te vragen naar de rentabiliteit van deze kapitalen en of; nu Rotterdam een natuurlijke geschiktheid heeft om duw-

- convoien te ontvangen en Amsterdam en Antwerpen deze mogelijkheid kunstmatig zullen verkrijgen, geen geroeop zal ontstaan om nog weer andere vaarwegen voor duwvaart geschikt te maken (7 december 1962, Handelingen 1962/1963, blz. 3406). Hier heeft Minister Korthals op geantwoord (blz. 3417) dat de vraagde afgevaardigde, de heer Mazure, blijkbaar van oordeel was, dat duwvaart eerst economisch zal kunnen zijn boven een bepaalde vervoersomvang en dat het daarom wenselijk zou zijn dat Waterstaat de daaraan verbonden vraagstukken eens zal bestuderen om te voorkomen, dat toevallige politieke aandrang zou leiden tot inrichting voor duwvaart van vaarwegen, waar bedoelde vervoersomvang nog niet zou worden bereikt.

De Minister verklaarde zich bereid een zodanig onderzoek te doen verrichten omdat ook hij van gevoelen was, dat dergelijke incidentele politieke beslissingen zouden moeten worden voorkomen. Zo zou bijv. een eventuele duwvaart op de Maas zich dienen aan te passen aan de afmetingen van de vaarweg en zijn kunstwerken, met deze uitzondering, dat aan de nieuwe binnenvaartsluis in de verbinding tussen Gent en de Westerschelde — het kanaal Gent-Terneuzen — zodanige afmetingen zullen worden gegeven, dat de duwvaart daarvan gebruik zal kunnen maken (1 februari 1963, Handelingen 1962/1963, blz. 3766). En de Minister liet daar op volgen: „Nu de buitenlandse havens, ik wijs op Antwerpen en Gent, mede met financiële steun van Nederland waarschijnlijk voor de duwvaart bereikbaar zullen worden, wil het mij voorkomen, dat dan onze tweede nationale haven, Amsterdam, bezwaarlijk een overeenkomstige achterwaartse verbinding naar de Rijn kan worden onthouden, wil deze haven zich althans in de felle concurrentiestrijd tussen de zeehavens in dit deel van West-Europa staande kunnen houden”.

Geen tegenstelling Amsterdam - Rotterdam.

Door de verwijzing naar hetgeen Nederland ten behoeve van de buitenlandse havens tot stand brengt, is het vraagstuk van in feite het derde Amsterdam-Rijnkanaal gegeven uit de lokale sfeer van Amsterdam en omgeving, wat bij de verbetering van het Merwedekanaal centraal werd gesteld en bovendien getrokken buiten de controverse Amsterdam-Rotterdam, waarvan Nederland eigenlijk niet weten wil, wat wel blijkt uit de steeds met instemming aangehoorde spotternij. Door een beroep op het nationale sentiment is een nieuwe benadering van een overigens economische kwestie mogelijk geworden. Een bespreking kan nu niet meer worden opgevat als een partij-kiezen in de concurrentieverhoudingen tussen twee havensteden met hun particuliere en — in Amsterdam — ook semi-particuliere bedrijfsleven. Het gaat volgens deze visie immers niet meer om een specifiek Amsterdams belang of om een anti-Rotterdamse stunt, maar om een niet achterstellen van het eigen kind bij hetgeen de ouders voor de neefjes in het buitenland doen.

Nederlandse investeringen en „vreemde” economie.

Het is een sluitend geheel, dat geen nadere motivering behoeft. Aanvaardt men het motief dan is discussie over al-of-niet-doen niet meer mogelijk. Maar dat wil niet zeggen, dat Nederland niet behoort te weten hoeveel middelen in deze tijd van kapitaaldistributie in de overheidsfeer aan

Beleg modern
beleg in

InterUnie

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617. Den Haag
(I. M.)

andere grote plannen wordt onttrokken. Niet als wapen om toezeggingen van de Minister ongedaan te maken, maar om te weten hoe het gamma van prioriteiten bij de besteding van nationale middelen is samengesteld. Amsterdam heeft nooit geclaimd dat een half miljard gulden aan nationale besparingen voor zijn waterverbindingen moet worden gependend zonder dat nut en kosten tegen elkander zouden mogen worden afgewogen. Ook bij het besluit tot de bouw van de Delta-werken is nagegaan hoe de uitgaven zich verhouden tot de kosten die anders voor de versterking van de naar binnen liggende dijken zouden moeten worden gemaakt.

Al zou blijken, dat er een financieel lek in het Amsterdam-Rijnkanaal zit, dan is het nog interessant te weten hoe dat i.v.m. de Schelde-Rijnverbinding moet worden beoordeeld. Doet men voor deze werken een beroep op nationale belangen en vraagt men op grond daarvan om nationale middelen, dan behoort de natie ook te weten wat zij kosten. Dat weten we van tal van zgn. onrendabele objecten. Die wetenschap is te meer vereist als de mogelijkheid bestaat, dat een lachende derde in het achterland van lage tarieven of onrendabele nationale bestedingen profiteert. Doordat het beleidsprincipe van de gelijkstelling Antwerpen-Amsterdam geëcarteerd en kunnen vragen betreffende nut en offer sine ira et studio in behandeling worden genomen.

Niemand behoeft hiervan te schrikken. De regering zal Amsterdam zeker niet nopen een hogere tegemoetkoming te geven dan circa 28 pCt. en — zouden de andere belanghebbenden het voorbeeld van Gelderland volgen — maximaal $\frac{1}{3}$ deel zoals elders wordt gevraagd en betaald. Een hogere bijdrage als „offer” van Amsterdam zou trouwens geen zin hebben. Ook bij algemene loonstijgingen mogen de gemeenten het afwegen nalaten. De nadelige saldi, welke vroeger ten laste van de gemeenten kwamen, worden tegenwoordig via het gemeentefonds over de totaliteit van de gemeenten omgeslagen. Juist omdat in dit opzicht de remmen zijn uitgevallen, is een nauwgezette beoordeling van het bestedingsgamma zelf van meer betekenis geworden.

Reeds enige malen heeft de regering een zeehaven-nota toegezegd, niet alleen in verband met het Sloe, Katwijk, Delfzijl en dergelijke havens, maar ook om zich een oordeel te vormen over de prioriteiten bij de investeringen. Het kennismaken van deze nota zou op vele punten het gehele vraagstuk kunnen ijken. Hoe staat het met die nota? Mocht ze gereed liggen, dan ware zij zo spoedig mogelijk te publiceren.

Rotterdam.

J. HASPER.

*U reageert op annonces in „E.S.B.”?
Wilt U dat dan steeds kenbaar maken!*

De grote oliemaatschappijen in moeilijkheden

Wij zijn het van de zijde der grote oliemaatschappijen niet gewend, dat zij in haar jaarverslagen klagtonen laten horen. Toch is dat geschied in het jaarverslag over 1961 van de Koninklijke, waarin de samenstellers zich blijkbaar zorgen maken over het beleid van de produktielanden in het Nabije Oosten. In dat jaarverslag wordt uiteengezet dat het systeem van zgn. „posted prices”, gebaseerd op de f.o.b.-exportprijzen voor ruwe olie en olieprodukten, die in feite door de Verenigde Staten — ter bescherming van de eigen binnenlandse markt — waren vastgesteld, een aantal jaren aan zijn doel heeft beantwoord, t.w. dat de verkoop van ruwe olie in de regel zou geschieden tegen „posted prices” of prijzen die daar dichtbij lagen. Het systeem leverde voor de Brits-Amerikaanse belangen, die omstreeks het midden dezer eeuw de macht op oliegebied in handen hadden, zeer grote winsten op.

Er is echter langzamerhand een situatie ontstaan waarbij de prijzen, waartegen ruwe olie-transacties op de wereldmarkten tussen andere dan groepsmaatschappijen (het Koninklijke-Shell-concern) werden afgesloten, steeds verder beneden het peil der „posted prices” zijn gedaald, hetgeen gepaard ging met een prijsverlaging van olieprodukten voor de verbruiker. Onder deze omstandigheden zou een beslissing, de „posted prices” te verlagen, op haar plaats zijn op grond van het feit, dat ze niet meer in overeenstemming zijn met de heersende economische omstandigheden. Dit blijkt alleszins duidelijk uit de prijzen, waartegen ruwe olie-transacties tussen andere dan Groepsmaatschappijen op de wereldmarkten worden afgesloten en die waartegen olieprodukten aan de verbruiker worden verkocht.

Deze zgn. „posted prices” voor ruwe olie werden in het begin van de jaren vijftig, toen zoals gezegd het Brits-Amerikaanse kapitaal de petroleumindustrie beheerste, in de voornaamste havens buiten de Verenigde Staten ingevoerd. Het doel hiervan was te komen tot een systeem

van prijsnoteringen, die zouden kunnen dienen voor transacties tussen kopers en verkopers, en die tevens aanvaardbaar zouden zijn voor de overheid als grondslag voor de berekening van winsten en daarover te heffen belastingen. Maar de overheersende positie van het Brits-Amerikaanse kapitaal wist zich niet te handhaven. Kleinere ondernemingen in de Verenigde Staten, die in het eigen land beperkt waren in haar optreden, vonden buiten Amerika een terrein voor haar werkzaamheden. Verder ging Noord-Afrika een rol op het petroleumtoneel spelen en deed het Italiaanse staatsmonopolie — de E.N.I. — steeds meer van zich spreken. Een dubbele verzwakking voor de grote oliemaatschappijen was het aanbod dezer concurrerende ondernemingen, op voor de produktielanden gunstiger concessievoorwaarden te willen werken dan die welke de vroeger oppermachtige grote maatschappijen hadden weten af te dwingen.

Zo stonden deze grote maatschappijen in feite vrij zwak toen steeds duidelijker bleek, dat de regeringen der produktielanden in het Nabije Oosten, in een alleszins begrijpelijk verlangen haar inkomsten te handhaven en nog liever te vergroten, vastbesloten waren, de oliemaatschappijen onder druk te zetten, ten einde verlaging van de „posted prices” te voorkomen. Op deze wijze proberen zij niet alleen profijt te trekken van de stijging in de hoeveelheden geproduceerde olie, maar tevens van de bestending van deze commercieel niet meer reële prijzen. Het hierboven als eerste genoemde doel van de „posted prices” voor ruwe olie, zo gaat het jaarverslag 1961 verder, t.w. het verschaffen van een basis voor een redelijke marktnotering voor koper en verkoper, is derhalve reeds gedeels vervaagd. Voor het tweede doel worden ze echter nog steeds gebruikt: de „posted prices” dienen voor vele belangrijke olieproducerende landen ook thans nog als basis voor het vaststellen van aan belasting onderhevige winsten, ook al vertegenwoordigen deze prijzen over het

(I. M.)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

1894

algemeen niet meer de commerciële waarde van ruwe olie. Waar dit op neerkomt moge blijken uit het feit, dat de winsten over 1961 ter hoogte van £ 129 mln. verre achterbleven bij het bedrag van £ 172 mln. aan royalties en belastingen.

In het jaarverslag over 1962 van de Koninklijke werd omtrent het hierboven behandelde het stilzwijgen bewaard, doch „Petroleum Press Service” van januari 1964 gaf in het artikel „Happy New Year?” duidelijk blijk van grote ongerustheid ten aanzien van de gerezen moeilijkheden tussen de grote oliemaatschappijen en de olieproducerende landen. In dit artikel toch werd gewag gemaakt van de mislukte besprekingen in september 1963 tussen de grote maatschappijen en de in 1959 in het leven geroepen Organisatie van Petroleum Producerende Landen, de zgn. „O.P.E.C.”¹⁾. „Petroleum Press Service” meende te moeten vaststellen dat de oliemaatschappijen in elk geval van nu af aan rekening zullen hebben te houden met een steeds nauwere samenwerking tussen de verschillende produktielanden in het Nabije Oosten en elders — Venezuela, Indonesië en Libië maken ook deel van de O.P.E.C. uit. Dit is — aldus genoemd blad — een van de onontkoombare consequenties van het bestaan zelf van de O.P.E.C.

Maar ook valt te verwachten, dat regeringen van olie-verbruikende landen een toenemende belangstelling voor olieproblemen aan de dag zullen gaan leggen. De taak om beide partijen aan haar trek te laten komen en toch nog voldoende winsten te behalen ten einde in staat te zijn, de uitbreiding van het bedrijf mogelijk te maken, zou wel eens voor 1964 heel wat moeilijker kunnen worden dan in vele vroegere jaren het geval is geweest.

„The Financial Times” gaat in het nummer van 9 december 1963 uitvoerig in op het verloop van de besprekingen in september d.a.v., bij welke gelegenheid de O.P.E.C. stelde, dat er geen schuldverrekening meer zou mogen plaatshebben van royalties met belastingen, maar dat de royalties aan de gastheerlanden moeten worden betaald voordat de inkomstenbelasting is vastgesteld. De O.P.E.C.

wenste deze verandering mede om voor de gastheerlanden een verhoging van het inkomen van 11 cent per vat olie te kunnen bereiken.

De O.P.E.C. hoopte te kunnen profiteren van de bestaande verdeeldheid onder de acht in aanmerking komende oliemaatschappijen, doch ook onder de olieproducerende landen bestaat geen volstreekte overeenstemming ten aanzien van de aanhangig gemaakte aangelegenheden. Maar al zijn dan de besprekingen in september vastgelopen, toch zijn de beide partijen het er volstrekt over eens, dat de oliestroom moet blijven vloeien. Daarom ligt het in de lijn der verwachtingen dat de O.P.E.C. als onderhandelingspartner er blijk van zal geven, dat met haar toch wel te praten valt.

Hiermede hadden wij dit artikel willen besluiten. Thans nemen wij echter kennis van een persmededeling uit Genève dd. 21 januari 1964 houdende dat de O.P.E.C. de grote olie-ondernemingen heeft uitgenodigd opnieuw te onderhandelen over herziening van het nu bestaande systeem van winstdeling²⁾. Officiële uitnodigingen zijn gezonden aan de acht concerns die olie winnen in de bij de O.P.E.C. aangesloten landen. Tot de maatschappijen behoort ook de Koninklijke-Shell. De O.P.E.C.-leden eisen een royalty van 12 pCt. van de totale produktie plus een belasting van 50 pCt. op de bedrijfswinsten. De oliemaatschappijen hebben tot nu toe geweigerd om de royalties en de belasting afzonderlijk te berekenen en betalen over het algemeen 50 pCt. van de opbrengst.

Hoe dit alles zijn moge, dat de grote oliemaatschappijen voor grote moeilijkheden zijn geplaatst, kan niet worden ontkend: Ja, als men West-Europa als voornaamste gebruiker van olieprodukten uit het Nabije Oosten op andere wijze aan deze produkten zou kunnen helpen, dan zou de O.P.E.C. er veel zwakker voor komen te staan. Maar dat zullen de oliemaatschappijen zeer moeilijk voor elkaar kunnen krijgen!

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

¹⁾ Organization of Petroleum Exporting Countries (O.P.E.C.).

²⁾ Krachtens een besluit van de in december 1963 te Riyadh gehouden conferentie van de O.P.E.C. De bij die gelegenheid aangenomen resoluties zijn afgedrukt in „Petroleum Press Service” van februari 1964. De conferentie — aldus dit blad — „ended in a victory for moderation and common sense”.

INGEZONDEN STUKKEN

Welvaartsstijging?

Onder bovenstaande titel schrijft Drs. C. P. d'Haans een artikel in „E.-S.B.” van 18 december 1963. Hierin wordt o.a. in een tabel de reële inkomensstijging/daling aangegeven voor vier inkomensklassen, nl. van f. 5.000, f. 15.000, f. 18.000 en f. 30.000. Zijn conclusie is, dat de laagste inkomensgroep, de hoogste reële inkomensstijging ten deel zal vallen, terwijl er in de hoogste inkomensgroep sprake is van een reële inkomensdaling.

Rond zijn tabel zou ik enige vraagtekens willen plaatsen.

Wanneer wordt aangenomen, aldus Drs. d'Haans, dat van de loon/salarisverhoging in 1964 van 10 pCt., 5 pCt. nodig zal zijn om de prijsstijgingen der consumptiegoederen te dekken en daarenboven nog eens 2 pCt. aan belasting moet worden afgedragen, dan zou de reële welvaartsstijging 3 pCt. zijn. Deze welvaartsstijging gaat slechts

op voor één groep met name die der laagst bezoldigden, de overige groepen zullen in afnemende mate ervan profiteren, aldus schrijver.

Naar mijn mening ligt dit probleem toch enigszins anders dan schrijver aanneemt. De veronderstelling dat het gehele inkomen besteed zal worden aan consumptiegoederen is niet reëel. Theoretisch is dit al aantoonbaar door de wet van Engel, die zegt, dat naarmate het inkomen stijgt, de uitgaven voor consumptiegoederen relatief dalen. Bovendien is bekend, dat de marginale consumptiequote altijd kleiner is dan 1.

Voor de inkomensgroepen die in de inkomstenbelasting vallen, zijn bovendien verschillende mogelijkheden om van het inkomen bepaalde posten af te trekken, bijv. verwervingskosten, zodat het belastbaar inkomen lager wordt.

In onderstaande tabellen werd daarom hiervoor een correctie toegepast van 5 pCt. ¹⁾

Opstelling volgens tariefgroep II der belastingen (gehuwd)	I	II	III	IV
Oud belastbaar loon/salaris	f. 5.000	f. 15.000	f. 18.000	f. 30.000
10 pCt. loon/salaris-verhoging	f. 500	f. 1.500	f. 1.800	f. 3.000
Nieuw inkomen	f. 5.500	f. 16.500	f. 19.800	f. 33.000
Spaarquote a) (groep I = 8 pCt., groep II = 15 pCt., groep III = 19 pCt., groep IV = 26 pCt.)	f. 400	f. 2.250	f. 3.420	f. 7.800
Prijsstijging consumptiegoederen à 5 pCt. van het te besteden inkomen	f. 230	f. 638	f. 729	f. 1.110
Disponibel voor belastingverhoging over het marginale inkomen	f. 270	f. 862	f. 1.071	f. 1.890
Werkelijk belastbaar inkomen b)	f. 5.500	f. 15.675	f. 18.810	f. 31.350
Inkomstenbel. over oude loon/salaris	f. 358	f. 2.622	f. 3.667	f. 8.894
Inkomstenbel. over nieuwe loon/salaris c)	f. 444	f. 3.124	f. 4.344	f. 10.381
Meer te betalen inkomstenbel. Reële welvaartsstijging in guldens	f. 86	f. 502	f. 677	f. 1.487
Welvaartsstijging in procenten van de betrokken inkomensklasse	3,6	2,4	2,2	1,4
Index bij een reële stijging van groep I = 100	100	196	214	219

Opstelling volgens tariefgroep III der belastingen (gehuwd met 2 kinderen)	I	II	III	IV
Oud belastbaar loon/salaris	f. 5.000	f. 15.000	f. 18.000	f. 30.000
10 pCt. loon/salarisverhoging	f. 500	f. 1.500	f. 1.800	f. 3.000
Nieuw inkomen	f. 5.500	f. 16.500	f. 19.800	f. 33.000
Spaarquote a) (groep I = 6 pCt., groep II = 18 pCt., groep III & IV = 22 pCt.)	f. 300	f. 2.700	f. 3.960	f. 6.600
Prijsstijging consumptiegoederen à 5 pCt. van het te besteden inkomen	f. 235	f. 615	f. 702	f. 1.170
Disponibel voor bel.verhoging over het marginale inkomen	f. 285	f. 885	f. 1.098	f. 1.830
Werkelijk belastbaar inkomen b)	f. 5.500	f. 15.675	f. 18.810	f. 31.350
Ink.bel. over oude loon/salaris	f. 141	f. 2.097	f. 3.060	f. 8.120
Ink.bel. over nieuw loon/salaris c)	f. 207	f. 2.559	f. 3.702	f. 9.584
Meer te betalen inkomstenbel. Reële welvaartsstijging in guldens	f. 66	f. 462	f. 642	f. 1.464
Welvaartsstijging in procenten van de eigen inkomensklasse	4,3	2,8	2,5	1,2
Index bij een reële stijging van groep I = 100	100	193	208	166

a) Ontleend aan de C.B.S.-publikatie „Spaaronderzoek 1960”.
 b) Correctie met aftrekmogelijkheden van 5 pCt.
 c) Opgeve van de Inspectie der Belastingen, tarieven inkomstenbelasting 1963.

¹⁾ Deze 5 pCt. heb ik genomen, omdat ik meen, dat praktisch iedereen gebruik zal maken van de maximale aftrek van f. 600, indien de werkelijke kosten niet hoger liggen, maar daarenboven zijn er nog meerdere mogelijkheden, die het door mij gehanteerde percentage van 5 pCt. aanmerkelijk kunnen overschrijden. Hierna laat ik enkele mogelijkheden volgen, zonder de bedoeling te hebben volledig te willen zijn.

1. Indien men niet werkt op één vaste plaats, de daaruit voortvloeiende extra reis- en verblijfkosten. 2. Door woning-schaarste gedwongen zijn elders te wonen dan in de plaats, waar men werkt. 3. Onderhoud van eigen woning w.o. ook tuinkosten. 4. Premie A.O.W. en A.W.W. 5. Lijfrentepremie tot een maximum van f. 3.600.

Ter illustratie van het laatste geef ik een voorbeeld voor de inkomensklasse van f. 18.000 en kinderaftrek voor twee kinderen.

Inkomstenbelasting bij een inkomen van f. 18.000. f. 3.375
 Door het betalen van een lijfrentepremie van f. 1.800 daalt het belastbaar inkomen tot f. 16.200 waarover
 I.B. f. 2.763

De belastingbesparing bedraagt f. 512,

De uitkomsten geven een ander beeld te zien dan het overzicht van Drs. d'Haans, zelfs wanneer we de inkomensstijging relateren aan het betreffende inkomen. Juister lijkt het mij echter om de reële inkomensstijging te relateren aan de laagste inkomensgroep.

Wanneer we de spaarquote ²⁾ in de verschillende inkomensklassen zien, dan blijkt daaruit, dat deze tot een aanzienlijke hoogte oploopt. Dit sparen is alleen mogelijk, doordat de consumptie van de hogere inkomens op een dusdanig peil ligt, dat elk additioneel inkomen bespaard wordt.

Aangezien deze besparingen onttrokken worden aan de consumptieve sfeer, met de daaraan inherente prijsstijgingen, kan gesteld worden, dat zij op een zodanige wijze worden aangewend, dat nieuw inkomen in de vorm van bijv. rente, dividend enz. de bezitter ten deel zal vallen.

Ter illustratie van de vermogensverdeling in deze inkomensklassen moge de volgende opstelling dienen.

Vermogensverdeling in enkele inkomensklassen

3 inkomensklassen a)		loon- en salaristrekken	
f. 5.000	f. 6.000	aantal huishoudens in procenten van het totaal in de 3 inkomensklassen	vermogen b) in procenten van het totaal vermogen der 3 inkomensgroepen
f. 15.000	f. 20.000	84,2	25,8
f. 30.000	f. 50.000	14,6	38,9
		1,2	35,3
		100	100

a) Berekend uit „Spaaronderzoek 1960” van het C.B.S. ³⁾
 b) Exclusief pensioenrechten.

Wat betreft de verhoging van de A.O.W.- en A.W.W.-premie, moge ik er nog op wijzen, dat de laagste inkomensklassen relatief de zwaarste last te dragen hebben. Aangezien de A.O.W.- en A.W.W.-premie een maximum kennen, neemt de druk relatief af naarmate het inkomen stijgt.

Haarlem.

Th. SONNEVELD.

(slot noot 1)

dat is 29 pCt. van de te betalen premie, die door de fiscus wordt gefinancierd. Indien ik alleen maar rekening houd met de 5 pCt.-regeling en de lijfrentepremie aftrek, dan wordt het bruto inkomen in deze inkomensklasse alleen al met 13,3 pCt. verminderd, voordat we het belastbaar inkomen krijgen. M.a.w. ervan uitgaande, dat iedereen in de eerste plaats de 5 pCt. regeling toepast, voor zover de werkelijke kosten niet hoger liggen, behoeft in de inkomensklasse van f. 18.000 alleen nog maar f. 300 aan posten te worden gevonden om aan het gemiddelde van 5 pCt. te komen van het bruto inkomen welk percentage door mij werd toegepast. M.i. ben ik daarmee aan de veilige kant gebleven.

²⁾ Door mij werd gebruik gemaakt van de C.B.S.-publikatie „Spaaronderzoek 1960” deel 2, Resultaten met specificatie per spaarvorm en wel van tabel 9 en het overzicht op blz. 44. De spaarquote voor een gezin van 3 en 4 personen werd door mij berekend uit de gegevens op blz. 54, „Besparingen van de huish. van loon en salaristrekken, naar grootte van de huish. inkomensklassen: gemiddeld per huishouden van 3 en 4 personen”.

³⁾ Om tot het overzicht van de vermogensverdeling te kunnen komen, werden de gegevens van blz. 38, procentuele verdeling van het vermogen van de huishoudens van niet zelfstandigen, ultimo 1960, naar inkomensklassen, omgerekend tot het door mij gegeven overzicht.

Welvaartsstijging?

Onder deze titel publiceerde 'Drs. C. P. d'Haans in „E.-S.B.” van 18 december jl. een stukje, waarvan de teneur was, dat de middengroepen nog geld toe moesten leggen bij de onderweg zijnde loonoperatie. Ten bewijze daarvan gaf hij voor de inkomstenstrekker van f. 30.000 het volgende staatje:

„oud” belastbaar loon	f. 30.000
10 pCt. verhoging	„ 3.000
	+
„nieuw” belastbaar loon	f. 33.000
prijsstijging consumptiegoederen 5 pCt.	„ 1.500
beschikbaar voor belastingverhoging over het marginale inkomen ..	„ 1.500
inkomstenbelasting over nieuw loon	„ 11.665
inkomstenbelasting over oud loon	„ 10.064
	-
meer te betalen inkomstenbelasting	f. 1.601

De betrokkene zou er in reëel opzicht dus f. 101 per jaar op achteruitgaan.

Men kan begrip hebben voor degenen, die de belangen der middengroepen willen verdedigen. Waarbij het dan nog de vraag is of de hier bedoelde inkomstenstrekkers nog tot de middengroepen te rekenen zijn: in 1959 bedroeg het aantal inkomstenstrekkers met meer dan f. 20.000 per jaar slechts 92.000, dat is minder dan 2 pCt. van het totale aantal inkomstenstrekkers. Men denkt daarbij eerder aan een topgroep dan aan een middengroep.

Maar nog afgezien daarvan is het o.i. een staaltje van onzindelijke redenering om de getallen te groeperen zoals dat in het bovenstaande is geschied. Er is geen rekening gehouden met 2 belangrijke punten:

- het aan belasting uitgegeven geld kan niet op andere wijze worden besteed en het is dus onjuist om daarover de 5 pCt. prijsstijging in rekening te brengen;
- het voor bestedingen beschikbare bedrag (salaris minus belasting) wordt in deze inkomensklasse voor een flink deel evenmin uitgegeven aan consumptie, doch wordt bespaard.

Rekening houdend met deze punten leidt de vergelijking vóór en ná de loonoperatie:

oud loon	f. 30.000	nieuw loon	f. 33.000
inkomstenbelasting	„ 10.064	inkomstenbelasting ..	„ 11.665
	-		-
besteedbaar	f. 19.936	besteedbaar	„ 21.335
bespaard	„ 3.600	bespaard	„ 3.850
	-		-
voor consumptie beschikbaar	f. 16.336	voor consumptie	f. 17.485

De hier ingevulde bedragen voor besparingen zijn overgenomen uit figuur 1 van het door het C.B.S. gepubliceerde deel 2 van het „Spaaronderzoek 1960”; het betreft hier gemiddelde besparingen.

Het voor consumptie beschikbare bedrag is dus met f. 1.150 gestegen of wel met 7 pCt. Onder aftrek van de veronderstelde prijsstijging van 5 pCt. blijft dan nog altijd een reële consumptieverhoging bestaan van 2 pCt. De besparingen zijn in deze gedachtengang bovendien eveneens met 7 pCt. gestegen. Er is voor deze top-salaristrekker (want zo willen we hem wel beschouwen) dus altijd nog een reële verbetering overgebleven. Een reële verbetering, die heel wat groter is dan toevalt aan de door drs. d'Haans opgevoerde minimum-inkomenstrekker van f. 5.000. Deze man ziet zijn besparingen (doch dit zijn vrijwel allemaal gedwongen besparingen, zoals pensioenpremies) toenemen met ongeveer f. 70, terwijl het voor consumptie beschikbare bedrag stijgt van f. 4.340 tot f. 4.680. Een stijging van 7,8 pCt., en na aftrek van de prijsstijging, van 2,8 pCt.

De nivelleringsstranen van Drs. d'Haans zijn voor ons

dan ook onbegrijpelijk. Zijn inkomstenstrekker van f. 30.000 bespaart jaarlijks f. 180 méér dan de genoemde minimumlijder. Daarnaast gaat deze middengroeper in reëel consumptief opzicht f. 330 vooruit en de minimum-man stijgt niet meer dan f. 120. De verschillen worden vergroot en niet verkleind: Drs. d'Haans zou er beter aan doen over de-nivellering te spreken.

Dit blijft ook waar, wanneer rekening gehouden wordt met de door Drs. d'Haans vermelde premiestijging voor A.O.W.-A.W.W. De lage inkomstenstrekker gaat daarvoor 8,1 pCt. van f. 500 méér betalen, dat is f. 42. De hoge inkomstenstrekker moet f. 154 extra op tafel leggen i.v.m. de stijging van de premiegrens van f. 9.000 naar f. 10.900. Het is overigens de vraag, of men deze premies apart in de berekening moet betrekken en of deze niet in het algemene prijsstijgingspercentage zijn verdisconteerd. Vergeten mag bovendien niet worden, dat deze premie aftrekbaar is voor de belasting, iets waar vooral de hoger betaalde voordeel van heeft.

Dat de gehele loonoperatie weinig te maken heeft met een behoorlijke welvaartsstijging wordt uit alle cijfers wel duidelijk. En wanneer de prijzen méér dan 5 pCt. stijgen (en daarop is uitzicht) dan blijft er voor de laagbeloonde werknemer niets over. Evenmin als voor de hoog beloonde werknemer. De winstnemers zijn in dat geval degenen, die de hogere prijzen ontvangen. Dat zijn de zelfstandigen en degenen, die hun inkomen uit productief belegd vermogen ontvangen. En zoals men in iedere statistiek na kan zien, komen juist uit die groepen de hoge inkomensstrekkers voort.

Amsterdam.

J. VARKEVISSER.

NASCHRIFT

Wij danken de schrijvers, dat zij zo uitvoerig op ons artikel „Welvaartsstijging?” zijn ingegaan en zullen trachten hun bezwaren te weerleggen. Daar de inhoud van beide stukjes ongeveer op hetzelfde neerkomt, kan na de behandeling van het artikel van de heer Sonneveld worden volstaan met enige opmerkingen over het artikel van de heer Varkevisser. Eerst willen wij echter recht zetten, dat abusievelijk de belastingtabel van 1962 is gebruikt. Dit zijn geringe verschillen waardoor het uiteindelijke resultaat voor de eerste 3 groepen 0,1 pCt. hoger komt te liggen en voor groep IV gelijk blijft ¹⁾.

De heer Sonneveld begint zijn kritiek met onze conclusie in twijfel te trekken, dat de laagste inkomensgroep de hoogste reële inkomensstijging ten deel zal vallen terwijl er in de hoogste inkomensgroep sprake is van een reële inkomensdaling. Doch als wij zijn tabel, die op een iets andere wijze is samengesteld, nader bestuderen dan zien wij ook bij deze opzet een, wat langzamere, afname van de percentages die de welvaartsstijging moeten aangeven, hetgeen een inkomensnivellering betekent.

De heer Sonneveld vindt het niet reëel te veronderstellen, dat het gehele inkomen aan consumptiegoederen besteed zal worden. Maar dit is niet gesteld. Het gaat er niet om wat er met het gehele inkomen wordt gedaan. Het spreekt vanzelf, dat niet alles aan consumptiegoederen zal worden uitgegeven. Waar het echter om gaat is de marginale 10 pCt. loonsverhoging en wat hiervan overschiet na aftrek van belasting en rekening houdend met de prijsstijgingen. Wat

I.B.

¹⁾ De juiste bedragen zijn: f. 5.000 - f. 358 f. 15.000 - f. 2.910
f. 5.500 - f. 444 f. 16.500 - f. 3.436
f. 18.000 - f. 4.048 f. 30.000 - f. 11.268
f. 19.800 - f. 4.801 f. 33.000 - f. 9.694.

met een eventueel overschot wordt gedaan, is buiten de discussie, aangezien dit niet de essentie van het artikel is. Dat de marginale consumptiequote altijd kleiner is dan 1 is theoretisch wel mooi gesteld doch kan in de praktijk anders uitvallen. Men vergelijkte daartoe onze berekening van de man met een inkomen van f. 30.000, die er door de loonsverhoging op achteruit zou gaan. Wil deze man de behoeftebevrediging handhaven van voor de loonsverhoging met 10 pCt. dan betekent dat een marginale consumptiequote van tenminste 1.

Ook valt erover te discussiëren of en in hoeverre van het inkomen een bepaald spaarbedrag moet worden afgetrokken. Als dat bedrag bijv. wordt bespaard om op een wat later tijdstip grotere consumptieve uitgaven te kunnen doen, moet rekening worden gehouden met de prijsverhogingen.

Schrijver maakt gebruik van de C.B.S.-publikatie „Spaaronderzoek 1960” deel 2, om van het inkomen een bepaald spaarbedrag af te trekken. Hij neemt de volgende percentages: groep I: 8 pCt., groep II: 15 pCt., groep III: 19 pCt. en groep IV: 26 pCt. In de genoemde C.B.S.-publikatie is evenwel de volgende verdeling geplaatst:

f. 4.000 - f. 5.000	5 pCt.
f. 15.000 - f. 16.000	8 pCt.
f. 12.000 - f. 15.000	14 pCt.
f. 15.000 - f. 20.000	19 pCt.
f. 20.000 - f. 30.000	19 pCt.
f. 30.000 - f. 50.000	26 pCt.

De heer Sonneveld neemt dus steeds de hoogste percentages, terwijl dit bij een inkomen van f. 30.000 lang geen 26 pCt. behoeft te zijn (o.i. eerder bij een inkomen van f. 50.000). Daardoor komt hij aan een hogere aftrekpost.

Dat de spaarquote tot aanzienlijke hoogte op kan lopen doet niet ter zake vanuit het gezichtspunt van wat er resteert van het additionele inkomen van 10 pCt. Of dit in-

komen geheel bespaard kan worden, zoals de heer Sonneveld stelt, betwijfelen wij. De praktijk zal wel anders uitwijzen.

Ook bij zijn opmerkingen over de A.O.W.- en A.W.W.-premie ziet hij over het hoofd dat de hogere premiekosten de additionele opbrengst van de 10 pCt. doen verminderen.

Het hanteren van een fiscale aftrek met 5 pCt. baseert schrijver op verwervings- en andere kosten. Dat deze andere kosten in het algemeen een zodanig bedrag zouden belopen dat zij, boven de maximale aftrek voor verwervingskosten van f. 600, een aftrekpost van 5 pCt. zouden rechtvaardigen, is slechts een veronderstelling en geen feitelijke constatering.

Wat de opmerkingen van de heer Varkevisser betreft, wijzen wij erop dat zelfs de tabel van de heer Sonneveld, die „gunstiger” is voor de lagere inkomensgroepen, een nivellering aangeeft. De additionele welvaartsstijging in pCt. van de betrokken inkomensklassen daalt immers successievelijk naar toenemende inkomensgrootte.

In zijn eindconclusie stelt ook de heer Varkevisser, dat er van de 10 pCt. loonsverhoging niet veel zal overschieten. Men kan echter niet stellen, dat de winstnemers in dat geval de zelfstandigen zijn en degenen, die hun inkomen uit produktief belegd vermogen ontvangen. Men mag hierbij o.i. niet generaliseren. Als wij naar vele winkeliers kijken, die toch ook tot de zelfstandigen worden gerekend, dan hebben zij wel een hogere kasontvangst doch daar staan eveneens hogere kosten tegenover. Het gaat echter om de excessen bij bepaalde personen en zaken die een 25 of 40 pCt. hogere prijs vragen en die dus inderdaad van de prijzen-„verwarring” profiteren. Dit kan men niet een gehele groep toerekenen. Overheidsingrijpen is hierbij dringend gewenst.

Wat wij echter wel menen is, dat het dringend gewenst is de belastingtabellen aan de veranderde situatie aan te passen.

Voorburg.

Drs. C. P. d'HAANS.

E.E.G.-perspectief voor 1964

(vervolg van blz. 157)

bepaalde grenzen onafhankelijk kan worden bepaald? De vraag rijst of zij inderdaad het zozeer gewenste tegenwicht hebben gevormd tegen de inflatoire spanningen in de overige sectoren van de volkshuishouding.

Helaas moet spr. vaststellen dat de ontwikkeling van deze uitgaven tot de vergroting van deze spanningen heeft bijgedragen. Hij noemt cijfers van 1963 — waarbij hij evenwel opmerkt dat deze de reeds in 1962 en zelfs daarvoor geconstateerde tendensen weergeven — op grond waarvan blijkt dat volgens de voorlopige ramingen voor de gemeenschap als geheel, de lopende uitgaven van de overheidsinstanties met 11 pCt. en de investeringsuitgaven met 10 pCt. zijn toegenomen, terwijl het bruto produkt van de gemeenschap naar waarde met ongeveer 9 pCt. en naar volume met slechts 4 pCt. is gestegen. Kortom, de regeringen hebben bij haar uitgaven geen gelijke tred willen of kunnen houden met de vermeerdering van de ontvangsten, welke zelf in hoge mate werd bepaald door de stijging der prijzen.

Alhoewel de regeringen van de meeste lid-staten *anti-inflatoire maatregelen* hebben genomen, dient te worden opgemerkt dat veelal onvoldoende gebruik is gemaakt van het instrumentarium van de politiek der openbare financiën.

Wat zijn de vooruitzichten voor 1964?

Gezien de huidige stand van zaken is het optreden van het merendeel van de regeringen nog onvoldoende. Spr. kan zich niet voorstellen hoe het evenwicht zal kunnen worden hersteld indien de economische politiek van de lid-staten ongewijzigd blijft.

Allereerst moet worden vastgesteld dat het niet waarschijnlijk is dat op de arbeidsmarkt in 1964 automatisch ontspanning zal optreden. Over het algemeen zullen de produktiekosten nog toenemen. Hetzelfde geldt voor de consumptieprijzen, welke nog aanzienlijk zullen blijven stijgen. Al deze vooruitzichten zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de economische politiek niet wordt ge-

wijzigd. Wat het consumptieprijspeil betreft stelt spr. vast dat, behalve in W.-Duitsland en een enkel ander land, de opgaande beweging zich nog in versterkte mate zal voortzetten.

In dat geval zal de lopende rekening van de betalingsbalans van de gemeenschap in toenemende mate tekorten vertonen. Het lijkt spr., gezien de recente ontwikkeling, niet onwaarschijnlijk dat in 1964, t.o.v. 1963, een verdere verslechtering van \$ 600 mln. à \$ 1 mrd. zal optreden, hetgeen betekent dat de lopende rekening van de betalingsbalans een ongeveer overeenkomstig tekort oplevert. De goud- en deviezenvoorraden van verschillende landen zullen bevredigend of zelfs zeer groot blijven. *Niettemin kunnen deze landen besmet worden door de zich voortplantende inflatoire ontwikkeling in de andere lid-staten.*

De gevaren.

Het voortbestaan van een inflatoire situatie zou op een kwade dag onvermijdelijk leiden tot stagnatie of zelfs tot recessie door de invloed van de „build-in“-factoren

Een ander gevaar voor de gemeenschap schuilt ongetwijfeld in het feit dat de inflatoire spanningen in de diverse lid-staten niet op dezelfde wijze tot uiting komen.

Het overschot op de handelsbalans van W.-Duitsland t.o.v. de overige landen van de gemeenschap vermeerderde aldus van \$ 552 mln. in 1962 tot \$ 954 mln. in 1963. Over dezelfde periode is het tekort van Italië van \$ 273 mln. toegenomen tot \$ 545 mln. De handelsbalans van Frankrijk, welke in 1962 t.o.v. de andere lid-staten een overschot aangaf van \$ 238 mln., sloot in 1963 met een tekort van \$ 28 mln. Natuurlijk zouden dergelijke divergerende ontwikkelingen vroeg of laat zeer ernstige problemen stellen met betrekking tot het interne evenwicht in de gemeenschap, indien hiertegen niet zou worden opgetreden of indien de handelsstromen niet in een tegengestelde richting zouden gaan verlopen.

De conjunctuurpolitiek der lid-staten.

De Commissie had in het begin van het jaar 1963, met volledige instemming van het monetair comité en het comité voor conjunctuurpolitiek, de lid-staten *selectieve maatregelen* aanbevolen tot ontspanning van de situatie in de sectoren waar het gebrek aan evenwicht het grootst was, met name in de bouwnijverheid.

In het algemeen werd aanbevolen een grote voorzichtigheid te betrachten bij de verhoging van de overheidsuitgaven en de expansie van de kortlopende kredieten. Er werd geadviseerd daarbij een inkomenspolitiek op te zetten en tot uitvoering te brengen.

Deze maatregelen zijn niet genomen of in onvoldoende mate. De vooruitgang ten aanzien van de uitvoering van een gecoördineerde inkomenspolitiek is te verwaarlozen; in Nederland is zelfs sprake van een schrede terug.

Terwijl later in het jaar bijna alle lid-staten geconfronteerd werden met een accentuering der inflatie, is in het merendeel der gevallen het optreden hiertegen van de overheidsinstanties te laat gekomen.

De Commissie concludeerde in juli dat ingrijpende maatregelen nodig zijn ter beperking van de totale vraag, althans in Frankrijk en Italië.

Spr. zou willen wijzen op de steeds belangrijker wordende rol van het comité voor conjunctuurpolitiek en het monetair comité en melding willen maken van het grote nut dat is ervaren van de regelmatige opstelling van nationale budgetten in elk van de E.E.G.-landen. De voor de opstelling daarvan gebruikte techniek kon worden verbeterd waardoor de aan de gang zijnde economische ontwikkeling stap voor stap kan worden gevolgd en de jaarlijkse ramingen geregeld kunnen worden herzien. Dit is in 1963 bijzonder nuttig gebleken. Hierdoor is het in de loop van het jaar met name duidelijk geworden dat men — tenminste in bepaalde landen van de E.E.G. — de *selectieve politiek* tot bestrijding van de inflatie, welke was gewettigd door de zwakke ontwikkeling van de buitenlandse vraag en van de productieve investeringen, moest verlaten ten gunste van een door de nieuwe omstandigheden ingegeven politiek tot *algemene remming van de vraag*.

Een programma.

Marjolin geeft voorts enkele aanbevelingen over de inhoud, dat het *programma voor de economische stabilisatie* in de gemeenschap zou moeten hebben. Gezien de onderlinge verschillen tussen de situaties van de diverse landen, zou voornamelijk dienen te worden overwogen:

1. de overheidsuitgaven te beperken of de bestaande beperkingen te verscherpen ten einde de invloed van de andere vraagcomponenten zodanig te compenseren dat de economie naar een algemeen evenwicht evolueert. Dit is niet alleen het eerste punt dat spr. noemt, maar z.i. ook het belangrijkste;

2. bij het beheer van de overheidsfinanciën en bij het kredietbeleid zodanige normen toe te passen dat het mogelijk is een al te grote toeneming van de liquiditeit van de economie tot staan te brengen;

3. de vertegenwoordigers van de voornaamste economische en sociale groeperingen in een passend institutioneel kader te betrekken bij het streven naar stabilisatie en hen aan te sporen hun eisen ten aanzien van hun aandeel in de vruchten van de expansie aan de omstandigheden van het ogenblik aan te passen;

4. aanvullende maatregelen te treffen ter bevordering van de mobiliteit van de factoren.

Het is duidelijk dat ten aanzien van dit beleid binnen de E.E.G. gemeenschappelijke en coördinerende maatregelen genomen moeten worden. Gebeurt dit niet dan zouden de lid-staten tegenover het volgend dilemma komen te staan: ofwel zij dienen de van de andere E.E.G.-landen uitgaande expansieve krachten vrij te laten inwerken op hun economie en aldus het risico te lopen van een steeds ernstiger inflatie, ofwel deze expansieve krachten tegen te gaan en aldus onvrijwillig te bevorderen dat binnen de gemeenschap distorsies ontstaan.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

Concluderend stelde Marjolin dat de uitvoering van een stabilisatieprogramma tot een tijdelijke én beperkte vertraging van de expansie kan leiden, zoals deze gedurende het afgelopen jaar, met gunstige gevolgen, reeds in W.-Duitsland is opgetreden. Een dergelijk programma impliceert dat alle economische en sociale groeperingen offers moeten brengen, maar van een matiging van eisen, die onder andere omstandigheden alleszins gerechtvaardigd zouden zijn, zal uiteindelijk een heilzame invloed uitgaan. De economie van de gemeenschap is niet bestand tegen een voortdurende oververhitting.

Men dient dus onverwijld maatregelen te nemen om te voorkomen dat de inflatie in onze gemeenschap een permanent verschijnsel wordt. In dit opzicht moeten vooral de regeringen het initiatief nemen; zoals spr. reeds stelde, zouden regeringsmaatregelen een beslissende invloed kunnen hebben in verband met het herstel van de stabiliteit.

Wij staan voor een zeer *belangrijke keuze*. Ofwel wij gaan onverwijld over tot het bestrijden van het gevaar dat ons bedreigt en wij richten ons streven welbewust op een noodzakelijke aanpassing; ofwel wij laten de economie van onze landen over aan de spontane, doch blinde krachten van de markt en wij aanvaarden een verdere stijging van prijzen en produktiekosten.

In dit laatste geval zal er eveneens een aanpassing tot stand komen, en wel door een verslechtering van de betalingsbalans, welke een deflatoir effect zal hebben, en een vermindering van de bedrijfsinvesteringen. Bovendien zullen de meeste regeringen dan, in verband met de ontwikkeling van de buitenlandse betalingen, te elfder ure restrictieve maatregelen moeten nemen welke van veel ingrijpender aard zouden zijn en veel schadelijker zouden zijn voor de expansie dan de maatregelen waarmee men had kunnen volstaan, indien men eerder tot actie was overgegaan.

Daarbij zou het gevaar ontstaan dat de lid-staten die de grootste moeilijkheden ondervinden zich genoodzaakt zien op bepaalde verplichtingen terug te komen.

Voorts zou door een aanhoudende buitensporige stijging van de produktiekosten der gemeenschap tijdens de komende jaren onze concurrentiepositie zodanig verzwakt worden dat, zodra de wereldconjunctuur minder gunstig zou worden, het economisch en monetair evenwicht ernstig in gevaar zou komen.

Niets moet zozeer gevreesd worden als een recessie, of zelfs een vertraging van de economische ontwikkeling, welke de gemeenschap treft op het moment dat haar prijs- en kosten-niveau aanzienlijk boven dat van de overige belangrijke industrielanden der vrije wereld zou liggen. Het zou dan des te moeilijker zijn om een verzwakte economische positie te verbeteren, daar de betalingsbalans strikte beperkingen zou opleggen bij het nemen van herstelmaatregelen.

Marjolin besloot met een zekere relativering van zijn sombere woorden: „Het is niet mijn bedoeling de zaken te dramatiseren, noch wil ik beweren dat wij ons thans reeds in de situatie bevinden die ik zojuist heb geschetst of dat

er onmiddellijk gevaar dreigt. De gevaren tekenen zich echter toch zo duidelijk aan de horizon af, dat ik het mijn plicht acht de lid-staten te waarschuwen voor de gevolgen van een verdere inactiviteit of ontoereikende maatregelen”, na deze rede kwamen de zes Ministers van Financiën bijeen, om o.m. te overleggen over een anti-inflatiepolitiek. Er zou *in principe* overeenstemming bestaan om meer maatregelen te nemen en ter zake aan de Europese Commissie meer coördinerende conjunctuurpolitieke bevoegdheden te geven. De Ministers van Financiën zouden tevens een frequente gedachtenwisseling nastreven.

M. H.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Terugstromend bankpapier kwam in de op 10 februari eindigende periode voor 1/3 in de kassen der banken en voor 2/3 via deze instellingen in 's Rijks Schatkist terecht. Het eerste deed de geldmarkt verruimen waardoor, zoals in de kroniek van de vorige week reeds werd medegedeeld, de callrente van 2 pCt. tot 1³/₄ pCt. (niet zoals ten onrechte werd vermeld tot 1¹/₄ pCt.) daalde; 12 februari vond een verdere verlaging tot 1¹/₂ pCt. plaats. Abrupt is in de afgelopen week aan de ruimte een einde gekomen, waardoor de daggeldrente wederom tot 2 pCt. steeg.

De groei bij de handelsbanken in 1963 laat zich thans aan de hand van de zojuist gepubliceerde decemberecijfers nauwkeurig vaststellen. Het binnenlandse actieve bedrijf breidde zich met f. 981 mln. uit (1962 f. 954 mln.). De netto monetaire invloed, alleen rekening houdende met de toeneming van kapitaal, reserves en op lange termijn aangetrokken leningen, bedroeg f. 875 mln. (1962 f. 829

VOORAANSTAAND NEDERLANDS CONCERN bestaande uit een groep produktiebedrijven en een hoofdkantoor zoekt voor haar hoofdkantoor een academisch gevormd

ECONOOM

die na inwerktijd en gebleken geschiktheid in aanmerking komt voor de functie van

CHEF BEDRIJFSECONOMISCHE AFDELING

Hij wordt ingewerkt door de huidige chef van de afdeling en zal de inwerktijd in het bijzonder nodig hebben om vertrouwd te geraken met de economische aspecten van zeer gespecialiseerde fabricage-technieken. Op basis van het hiervoor noodzakelijk onderzoek zal hij zowel de concern-directie als de fabrieksdirecties dienen te adviseren over problemen van administratieve en bedrijfseconomische aard in de meest ruime zin van het woord. Ervaring als bedrijfseconoom in de proces-industrie geeft uitgesproken voorkeur. Leeftijd omstreeks 35 jaar. Het aanvangssalaris wordt beïnvloed door leeftijd en ervaring doch zal niet lager liggen dan f 22.500,- per jaar.

Met de hand geschreven sollicitatiebrieven met informatie over opleiding, praktijk en leeftijd en vergezeld van een recente pasfoto voor 2 maart a.s. aan het bureau van dit blad onder nummer E.-S.B. 8-1.

mln.). Beschouwt men de spaargelden als kapitaalmarkt-middelen en dus ook als aftrekpost voor het bruto actieve bedrijf dan komt men op netto f. 640 mln. (1962 f. 635 mln.). Hieruit mag wel worden geconcludeerd dat over het geheel genomen het onwaarschijnlijk is dat van de banken een inflatoire invloed is uitgegaan wanneer men ten minste mag aannemen, dat dit ook in 1962 niet het geval is geweest.

Het buitenlandse bedrijf heeft zich in beperkte mate uitgebreid. Er zijn in december nogal wat buitenlandse kredieten afgelost. In 1963 zijn de uitzettingen op de open geldmarkt met f. 83 mln., die op de besloten markt met f. 138 mln. gestegen.

De opmerkingen over de beperking van de persoonlijke leningen in de vorige kroniek eisen enige aanvulling en verbetering. Volgens de Conjunctuurbeschikking Persoonlijke Leningen 1964 van 4 februari is het de instellingen vallende onder de Geldschieterswet verboden in een periode van 4 maanden (de eerste eindigende 30 april) nieuwe leningen aan te gaan tot een hoger bedrag dan dat van de overeenkomstige periode van vorig jaar plus 12 pCt. Voor banken geldt de bepaling niet, omdat de instellingen, vallende onder de Wet Toezicht Kredietwezen zijn buitengesloten. Sommige banken plegen persoonlijke leningen door dochtermaatschappijen te verstrekken. Deze laatste vallen wel onder de beperking.

Kapitaalmarkt.

De lening Bank voor Nederlandsche Gemeenten heeft succes gehad. Het is niet onmogelijk, dat houders van spaartegoeden bij spaar- en handelsbanken in belangrijke mate ten laste van hun tegoed hebben ingeschreven. De verhoging van de spaarrente door de handelsbanken, wat de grote banken betreft van $3\frac{3}{4}$ pCt. tot $3\frac{1}{2}$ pCt., die de vorige week plaatsvond, kan bedoeld zijn als een afweermaatregel om spaarders te weerhouden een andere beleggingsvorm te kiezen.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om enkele wijzigingen in de bepalingen te brengen, zoals de verhoging van het maximum bedrag per rekening. Men staat nu algemeen ook toe voor belastingbetaling over het gehele bedrag ineens te beschikken. Hiertegen zijn vroeger wel eens bezwaren geopperd, omdat deze faciliteit het spaar-karakter van de spaarrekening zou aantasten. De tegoeden zouden dan voor een zeker deel gewone kassaldi zijn. Bij dispositie voor belastingbetaling wordt echter nimmer nieuw geld in het verkeer gebracht. Integendeel, betaling aan de Staat doet geld teniet gaan. Monetair is betaling van belasting uit spaartegoed dan ook irrelevant. Verder wint de zgn. termijnspaarrekening of -boekje, ook wel beleggingsrekening genoemd, met hogere rente maar veel strakkere opzeggingsbepalingen steeds meer veld.

Een nieuwe ontwikkeling op het terrein van belegging door institutionele beleggers in onroerend goed is de oprichting van het Vastgoed Beleggingsfonds voor Institutionele Beleggers, waartoe zes instellingen het initiatief namen. Het bestaan van zo'n instituut zal het gemakkelijker maken in deze richting te beleggen.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1963	H. & L. 1964	7 febr. 1964	14 febr. 1964
Algemeen	392	419 — 394	404	402
Intern. concerns	548	592 — 553	569	564
Industrie	341	356 — 343	345	345
Scheepvaart	153	161 — 153	157	157
Banken	232	249 — 232	239	239
Handel enz.	165	172 — 165	169	168

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 147,50 a)	f. 156,20	f. 155,30
Philips G.B.	f. 148,30	f. 151,10	f. 149,60
Unilever	f. 138,90	f. 143,20	f. 142,60
Expl. Mij. Scheveningen	398	379	375
A.K.U.	526	528½	521
Hoogovens, n.r.c.	564½	603	597½
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	775	840	840
Nationale-Nederlands, c.	870	905	919
Zwanenberg-Organon	900	935	932
Robeco	f. 227	f. 234	f. 235

New York.

Dow Jones Industrials	760	792	795
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. b)	4,71	4,80	4,82
Aand.: internationaal b)	3,15 c)	3,04	
lokale b)	3,66 c)	3,55	
Disconto driemaands schatkist- papier	2½	2¼	2¼-2½

a) Gecorrigeerd in verband met bonus.

b) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

c) 19 december 1963.

C. D. JONGMAN.

Sekretariatenkantoor van diverse werkgevers-organisaties te Leiden vraagt voor spoedige indiensttreding

economisch medewerker

Gedacht wordt aan een pas afgestudeerd econ. drs., die zal worden belast met de behandeling van financieel-economische vraagstukken van zeer uiteenlopende aard, alsmede met redactionele werkzaamheden voor een tweetal maandbladen.

Sollicitaties aan Postbus 224 te Leiden:

De Directie van de

N.V. PROVINCIAAL EN GEMEENTELIJK UTRECHTS STROOMLEVERINGSBEDRIJF

(elektrische centrale annex stadsverwarmingsbedrijf te Utrecht)

vraagt als directe medewerker van de administratief en economisch onderdirecteur een

administratieve topfunctionaris

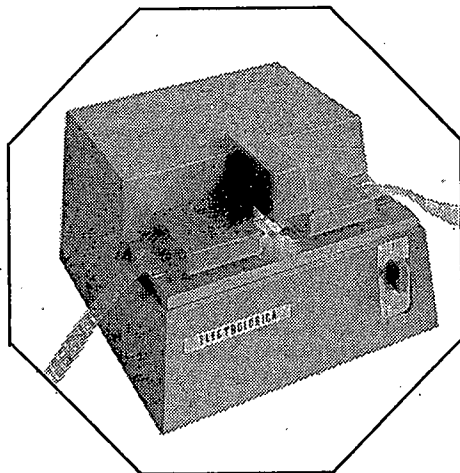
Ruime praktische ervaring, een goede stijl en een opleiding op het niveau van ten minste M.O. boekhouden zijn vereist voor het vervullen van de vacante functie.

Eigenhandig, niet met ballpoint, geschreven sollicitaties met uitvoerige inlichtingen worden gaarne ingewacht bij de Directie van bovengenoemde vennootschap.

EEN TOEPASSING VAN DE NEDERLANDSE COMPUTER

X1

N.V. ELECTROLOGICA

Stadhoudersplantsoen 214
Postbus 207
's-Gravenhage
tel. 070 - 514641

X1

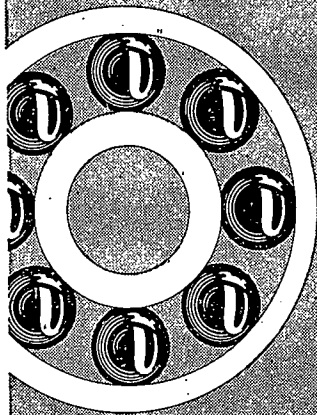
KLASSE	I	II	III	IV
1	12	232	2691	54
	88	511	4017	55
2	32	1100	312	91
	66	1830	906	116
3	1	-	3	2
	14	-	6	6
4	3	11	28	2
	13	16	135	7
5	33	113	329	14
	74	318	618	
6	2	14		
	7			

Met haar nieuwe ponsbandlezer EL 1000 heeft Electrologica een uiterst snel en betrouwbaar invoerorgaan voor haar elektronische reken- en administratiemachine ontwikkeld. Een voorbeeld van zijn nut: Een grote gemeente in ons land legt voor iedere hotelgast: ● HET HOTELNUMMER ● DE DAGEN VAN AANKOMST EN VERTREK ● HET LAND VAN HERKOMST in 10 symbolen in ponsband vast. De EL 1000 leest in één seconde de ponsingen voor 80 hotelgasten.

De X1, die in één seconde 15000 optellingen kan uitvoeren, telt het aantal gasten en overnachtingen. Zij rangschikt deze naar landen van herkomst en hotelklassen. Alle telresultaten drukt zij in een staat af.

Een simpel voorbeeld, maar.....
OOK U KUNT VOOR EEN GOEDE BEDRIJFSVOERING NIET ZONDER STATISTIEKEN (ook al hebt u zelf geen X1). PONSBANDEN - DIE WEINIG KOSTEN - WORDEN IN STEEDS MEER ADMINISTRATIES TOEGEPAST.

De EL 1000 leest in een seconde 1000 symbolen in 5-, 7- of 8-gats ponsband en brengt de op volle snelheid - 2.5 m/sec. - lopende band binnen 2 mm tot stilstand.

voorjaarsbeurs + techni-show

utrecht · jaarbeursgebouwen
vredenburg en croeselaan

9 t/m 17 maart 1964
(zondag gesloten)

vredenburg

gebruiksgoederen

huishoudelijke artikelen ● glas, kristal, aardewerk, porselein ● luxe hout- en metaal-
waren, kunstnijverheid, couvertartikelen ● goud, zilver, bijouerieën ● uurwerken
● rokersbenodigdheden ● koffers en lederwaren ● baby- en kleuterartikelen ● speel-
goed ● sportartikelen ● parfumerieën, cosmetika, toiletartikelen ● souvenirs,
feestartikelen, toegiftartikelen ● etalage-, winkel- en reclameartikelen ● foto, film,
optiek ● voorlichting en vakliteratuur.

croeselaan

gebruiksgoederen

huishoudelijke artikelen ● elektrische huishoudelijke apparaten, verwarmings-,
kook- en koelapparaten, verlichtingsartikelen ● huishoudelijke verwarmings- en
kookapparaten voor gas, kolen- en olieverbruik ● sanitaire artikelen ● installatie-
materialen, hand- en tuingereedschappen ● voorlichting en vakliteratuur.

techni-show (machines en machinegereedschappen voor de metaal- en houtbewerking; staal)

boormachines, buigmachines, draadsnijmachines, draaibanken, freesmachines, meet-
gereedschappen, snijgereedschappen, spangereedschappen, lasapparatuur, gieterij-
machines, persen, polijstmachines, schaaftbanken, scharen, slijpmachines, steekbanken,
walsen, zaagmachines, zetbanken, staal, etc.

hydrauliek en pneumatiek

hydraulische en pneumatische bedieningsapparatuur.

technische scheepsuitrusting

scheepsmotoren en toebehoren, drijfwerk, tandwielkasten, keerkoppelingen, lagers,
scheepsschroeven, hulpaggregaten, appendages, dekwerktuigen, nautische instru-
menten, stuurmachines, onderhoudsmiddelen, reddingsmateriaal, etc.

algemeen industriële uitrustingen

machines en apparaten voor diverse industrieën ● verbrandingsmotoren, stoomma-
chines, stoomketels, turbines, koelers ● drijfwerk ● pompen, compressoren, blaas-
en afzuiginstallaties, luchtbehandeling ● meet- en regelapparatuur ● walsen- en
gieterijproducten ● veiligheids-artikelen, onderhoudsmiddelen ● voorlichting en
vakliteratuur ● etc.

aardgas

apparatuur voor transport, distributie en toepassing van aardgas.

collectieve buitenlandse inzendingen

geopend van 9-17 uur ● gratis busdienst naar croeselaan en vredenburg v.v. via centraal station utrecht ● voor groepen
van 20 personen en meer 50% reductie ● voordelige gecombineerde reis/entreebiljetten zijn op de stations verkrijgbaar

U reageert op
annonces in

„E.-S.B.”?

★

Wilt U dat dan steeds
kenbaar maken!

★

De Heren HOPE & CO. te Amsterdam en de
Heren R. MEES & ZONEN te Rotterdam zoeken
voor hun gezamenlijke effectenresearch-afdeling
te Amsterdam een

deskundige op het gebied
van effectenbelegging

Een goed bedrijfseconomisch inzicht is noodzakelijk,
evenals ervaring in het analyseren en interpreteren
van balansen en cijfermateriaal. Universitaire
opleiding gewenst.

Sollicitaties te richten aan de Heren HOPE & CO., Keizersgracht 577-581,
Amsterdam.

Bij ons is er plaats voor een

CONTROLLER

De functie omvat o.a. voorlichting over beleid en uitvoering
op het administratieve vlak.

Opleiding: M.O. Economie of Candidaats Economie.

Instelling: positieve belangstelling voor bedrijfsvoering en
bedrijfsleven.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk aan

SSN

BOUWMAATSCHAPPIJ SMITS & NOORDZIJ,
SCHIEDAM N.V.

Van Deventerstraat 34, Schiedam

ECONOMISCH DOCTORANDUS

bedrijfseconomisch en statistisch geschoold en ervaren,
zoekt passende werkring.

Brieven onder nr. E.-S.B. 8-3, postbus 42, Schiedam.

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT

Bij de Afdeling Waterstaatsrecht van de Directie van de
Waterstaat kunnen ter standplaats 's-Gravenhage worden
geplaatst

A. op het bureau Algemene Zaken

EEN MEDEWERKER

vac. no. 4-5566/7188

met financiële en juridische opleiding op academisch niveau,

die belast zal worden met de behandeling van vraagstukken
liggende op het gebied van de waterschapsfinanciën, de
voorbereiding van eventuele wetgeving terzake en de ver-
zorging van de uitvoering daarvan.

Eisen: kennis van en begrip voor vraagstukken van open-
bare financiering, alsmede enige jaren ervaring op dat
gebied; redactionele bekwaamheid; juridische vorming strekt
tot aanbeveling.

B. op het bureau Wegverkeer

EEN JURIST(E)

vac. no. 4-5580/7188

die zal worden belast met juridische werkzaamheden van
uiteenlopende aard.

Eisen: academische opleiding, initiatief en redactionele
vaardigheid.

Aanstelling en salariëring volgens het referendarisrangstelsel,
afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Uitvoerige schriftelijke sollicitaties, onder het bij de gewenste
functie genoemde vacatureno. binnen 14 dagen na verschijnen
van dit blad zenden aan het Hoofd van het Bureau Personeels-
voorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1 te
's-Gravenhage.

N.V. ALGEMEEN ADMINISTRATIE- EN TRUSTKANTOOR

ADMINISTRATIEKANTOOR VAN HET
ALGEMEEN ADMINISTRATIE- EN TRUSTKANTOOR N.V.

N.V. VASTGOEDKANTOOR VAN HET
ALGEMEEN ADMINISTRATIE- EN TRUSTKANTOOR
TE ROTTERDAM

Bij bovengenoemde Vennootschappen is plaats
voor een

JURIST

bij voorkeur met bankervaring.

Leeftijd niet boven 45 jaar.

De positie kan leiden tot de functie van directeur.

De werkzaamheden van de Vennootschappen
liggen op het gebied van vermogensbeheer,
effectenbedrijf en onroerend goed.

Brieven te richten aan eerstgenoemde Vennoot-
schap, Wijnhaven 89, Rotterdam.

De sollicitaties zullen strikt vertrouwelijk wor-
den behandeld, terwijl informatie over de
sollicitant niet zullen worden ingewonnen dan
na overleg met de betrokkene.